శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీపరాశరమహర్షిప్రణీతే శ్రీవిష్ణుపురాణే

॥ షష్ఠోంఽశః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

విషయసూచీ

1 ప్రథమోఽధ్యాయః **2**

2 ద్వితీయోఽధ్యాయః **8**

3 తృతీయోఽధ్యాయః **13**

4 చతుర్థోఽధ్యాయః **18**

5 పంచమోఽధ్యాయః **23**

6 షష్ఠోఽధ్యాయః **32**

7 సప్తమోఽధ్యాయః **38**

8 అష్టమోఽధ్యాయః **49**

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠేంఽశే ప్రథమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీమైత్రేయ ఉవాచ

వ్యాఖ్యాతా భవతా సర్గవంశమన్వంతరస్థితిః।
వంశానుచరితం చైవ విస్తరేణ మహామునే ॥ **1** ॥ 1

శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహం త్వత్తో యథావదుపసంహృతిం।
మహాప్రలయసంజ్ఞాం చ కల్పాంతే చ మహామునే ॥ **2** ॥ 2

శ్రీపరాశర ఉవాచ

మైత్రేయ శ్రూయతాం మత్తో యథావదుపసంహృతిః।
కల్పాంతే ప్రాకృతే చైవ ప్రలయే జాయతే యథా ॥ **3** ॥ 3

అహోరాత్రం పిత్ర్యాణాం తు మాసోఽబ్దస్త్రిదివౌకసాం।
చతుర్యుగసహస్రే తు బ్రహ్మణో వై ద్విజోత్తమ ॥ **4** ॥ 4

కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలిశ్చేతి చతుర్యుగం।
దివ్యైర్వర్షసహస్రైస్తు తద్ద్వాదశభిరుచ్యతే ॥ **5** ॥ 5

చతుర్యుగాణ్యశేషాణి సదృశాని స్వరూపతః।
ఆద్యం కృతయుగం ముక్త్వా మైత్రేయాంత్యం తథా కలిం ॥ **6** ॥ 6

ఆద్యే కృతయుగే సర్గో బ్రహ్మణా క్రియతే యథా।
క్రియతే చోపసంహారస్తథాంతే చ కలౌ యుగే ॥ **7** ॥ 7

శ్రీమైత్రేయ ఉవాచ

కలేస్స్వరూపం భగవన్విస్తరాద్వక్తుమర్హసి ।
ధర్మశ్చతుష్పాద్భగవాన్యస్మిన్విప్లవమృచ్ఛతి ॥ **8** ॥ 8

శ్రీపరాశర ఉవాచ

కలేస్స్వరూపం మైత్రేయ యద్భవాంఛ్రోతుమిచ్ఛతి ।
తన్నిబోధ సమాసేన వర్తతే యన్మహామునే ॥ **9** ॥ 9

వర్ణాశ్రమాచారవతీ ప్రవృత్తిర్న కలౌ నృణాం ।
న సామఋగ్యజుర్ధర్మవినిష్పాదనహైతుకీ ॥ **10** ॥ 10

వివాహ్య న కలౌ ధర్మ్య న శిష్యగురుసంస్థితిః ।
న దాంపత్యక్రమో నైవ వహ్నిదేవాత్మకః క్రమః ॥ **11** ॥ 11

యత్ర కుత్ర కులే జాతో బలీ సర్వేశ్వరః కలౌ ।
సర్వేభ్య ఏవ వర్ణేభ్యో యోగ్యః కన్యావరోధనే ॥ **12** ॥ 12

యేన కేన చ యోగేన ద్విజాతిర్దీక్షితః కలౌ ।
యైవ సైవ చ మైత్రేయ ప్రాయశ్చిత్తం కలౌ క్రియా ॥ **13** ॥ 13

సర్వమేవ కలౌ శాస్త్రం యస్య యద్వచనం ద్విజ ।
దేవతా చ కలౌ సర్వా సర్వస్సర్వస్య చాశ్రమః ॥ **14** ॥ 14

ఉపవాసస్తథాయాసో విత్తోత్సర్గస్తపః కలౌ ।
ధర్మో యథాభిరుచితైరనుష్ఠానైరనుష్ఠితః ॥ **15** ॥ 15

విత్తేన భవితా పుంసాం స్వల్పేనాఢ్యమదః కలౌ ।
స్త్రీణాం రూపమదశ్చైవం కేశైరేవ భవిష్యతి ॥ **16** ॥ 16

సువర్ణమణిరత్నాదౌ వస్త్రే చోపక్షయం గతే ।
కలౌ స్త్రియో భవిష్యంతి తదా కేశైరలంకృతాః ॥ **17** ॥ 17

పరిత్యక్ష్యంతి భర్తారం విత్తహీనం తథా స్త్రియః।
భర్తా భవిష్యతి కలౌ విత్తవానేవ యోషితాం ॥ **18** ॥ 18

యో వై దదాతి బహులం స్వం స స్వామీ సదా నృణాం।
స్వామిత్వహేతుస్సంబంధో న చాభిజనతా తథా ॥ **19** ॥ 19

గృహాంతా ద్రవ్యసంఘాతా ద్రవ్యాంతా చ తథా మతిః।
అర్థాశ్చాత్మోపభోగ్యాంతా భవిష్యంతి కలౌ యుగే ॥ **20** ॥ 20

స్త్రియః కలౌ భవిష్యంతి స్వైరిణ్యో లలితస్పృహాః।
అన్యాయావాప్తవిత్తేషు పురుషాః స్పృహయాలవః ॥ **21** ॥ 21

అభ్యర్థితాపి సుహృదా స్వార్థహానిం న మానవాః।
పణార్ధార్ధార్ద్ధమాత్రేఽపి కరిష్యంతి కలౌ ద్విజ ॥ **22** ॥ 22

సమానపౌరుషం చేతో భావి విప్రేషు వై కలౌ।
క్షీరప్రదానసంబంధి భావి గోషు చ గౌరవం ॥ **23** ॥ 23

అనావృష్టిభయప్రాయాః ప్రజాః క్షుద్భయకాతరాః।
భవిష్యంతి తదా సర్వే గగనాసక్తదృష్టయః ॥ **24** ॥ 24

కందమూలఫలాహారాస్తాపసా ఇవ మానవాః।
ఆత్మానం ఘాతయిష్యంతి హ్యనావృష్ట్యాదిదుఃఖితాః ॥ **25** ॥ 25

దుర్భిక్షమేవ సతతం తథా క్లేశమనీశ్వరాః।
ప్రాప్స్యంతి వ్యాహతసుఖప్రమోదా మానవాః కలౌ ॥ **26** ॥ 26

అస్నానభోజినో నాగ్నిదేవతాతిథిపూజనం।
కరిష్యంతి కలౌ ప్రాప్తే న చ పిండోదకక్రియాం ॥ **27** ॥ 27

లోలుపా హ్రస్వదేహాశ్చ బహ్వన్నాదనతత్పరాః।
బహుప్రజాల్పభాగ్యాశ్చ భవిష్యంతి కలౌ స్త్రియః ॥ **28** ॥ 28

ఉభాభ్యామపి పాణిభ్యాం శిరః కండూయనం స్త్రియః।
కుర్వంత్యో గురుభర్తృణామాజ్ఞాం భేత్స్యంత్యనాదరాః ॥ **29** ॥ 29

స్వపోషణపరాః క్షుద్రా దేహసంస్కారవర్జితాః।
పరుషానృతభాషిణ్యో భవిష్యంతి కలౌ స్త్రియః ॥ **30** ॥ 30

దుఃశీలా దుష్టశీలేషు కుర్వంత్యస్సతతం స్పృహాం।
అసద్వృత్తా భవిష్యంతి పురుషేషు కులాంగనాః ॥ **31** ॥ 31

వేదాదానం కరిష్యంతి వటవశ్చాకృతవ్రతాః।
గృహస్థాశ్చ న హోష్యంతి న దాస్యంత్యుచితాన్యపి ॥ **32** ॥ 32

వానప్రస్థా భవిష్యంతి గ్రామ్యాహారపరిగ్రహాః।
భిక్షవశ్చాపి మిత్రాదిస్నేహసంబంధయంత్రణాః ॥ **33** ॥ 33

అరక్షితారో హర్తారశ్శుల్కవ్యాజేన పార్థివాః।
హారిణో జనవిత్తానాం సంప్రాప్తే తు కలౌ యుగే ॥ **34** ॥ 34

యో యోఽశ్వరథనాగాఢ్యస్స రాజా భవిష్యతి।
యశ్చ యశ్చాబలస్సర్వస్స భృత్యః కలౌ యుగే ॥ **35** ॥ 35

వైశ్యాః కృషివణిజ్యాది సంత్యజ్య నిజకర్మ యత్।
శూద్రవృత్త్యా ప్రవర్త్స్యంతి కారుకర్మోపజీవినః ॥ **36** ॥ 36

భైక్షవ్రతపరాః శూద్రాః ప్రవ్రజ్యాలింగినోఽధమాః।
పాషండసంశ్రయాం వృత్తిమాశ్రయిష్యంతి సత్కృతాః ॥ **37** ॥ 37

దుర్భిక్షకరపీడాభిరతీవోపద్రుతా జనాః।
గోధూమాన్నయవాన్నాఢ్యాందేశాన్యాస్యంతి దుఃఖితాః ॥ **38** ॥ 38

వేదమార్గే ప్రలీనే చ పాషండాఢ్యే తతో జనే।
అధర్మవృద్ధ్యా లోకానామల్పమాయుర్భవిష్యతి ॥ **39** ॥ 39

అశాస్త్రవిహితం ఘోరం తప్యమానేషు వై తపః।
నరేషు నృపదోషేణ బాల్యే మృత్యుర్భవిష్యతి ॥ **40** ॥ 40

భవితా యోషితాం సూతిః పంచషట్సప్తవార్షికీ।
నవాష్టదశవర్షాణాం మనుష్యాణాం తథా కలౌ ॥ **41** ॥ 41

పలితోద్భవశ్చ భవితా తథా ద్వాదశవార్షికః।
నాతిజీవతి వై కశ్చిత్కలౌ వర్షాణి వింశతిః ॥ **42** ॥ 42

అల్పప్రజ్ఞా వృథాలింగా దుష్టాంతః కరణాః కలౌ।
యతస్తతో వినంక్ష్యంతి కాలేనాల్పేన మానవాః ॥ **43** ॥ 43

యదా యదా హి మైత్రేయ హానిర్ధర్మస్య లక్ష్యతే।
తదా తదా కలేర్వృద్ధిరనుమేయా విచక్షణైః ॥ **44** ॥ 44

యదా యదా హి పాషండవృద్ధిర్మైత్రేయ లక్ష్యతే।
తదా తదా కలేర్వృద్ధిరనుమేయా మహాత్మభిః ॥ **45** ॥ 45

యదా యదా సతాం హానిర్వేదమార్గానుసారిణాం।
తదా తదా కలేర్వృద్ధిరనుమేయా విచక్షణైః ॥ **46** ॥ 46

ప్రారంభాశ్చావసీదంతి యదా ధర్మభృతాం నృణాం।
తదానుమేయం ప్రాధాన్యం కలేర్మైత్రేయ పండితైః ॥ **47** ॥ 47

యదా యదా న యజ్ఞానామీశ్వరః పురుషోత్తమః।
ఇజ్యతే పురుషైర్యజ్ఞైస్తదా జ్ఞేయం కలేర్బలం ॥ **48** ॥ 48

న ప్రీతిర్వేదవాదేషు పాషండేషు యదా రతిః।
కలేర్వృద్ధిస్తదా ప్రాజ్ఞైరనుమేయా విచక్షణైః ॥ **49** ॥ 49

కలౌ జగత్పతిం విష్ణుం సర్వస్రష్టారమీశ్వరం।
నార్చయిష్యంతి మైత్రేయ పాషండోపహతా జనాః ॥ **50** ॥ 50

కిం దేవైః కిం ద్విజైర్వేదైః కిం శౌచేనాంబుజన్మనా।
ఇత్యేవం విప్ర వక్ష్యంతి పాషండోపహతా జనాః ॥ **51** ॥ 51

స్వల్పాంబువృష్టిః పర్జన్యః సస్యం స్వల్పఫలం తథా।
ఫలం తథాల్పసారం చ విప్ర ప్రాప్తే కలౌ యుగే ॥ **52** ॥ 52

శాణీప్రాయాణి వస్త్రాణి శమీప్రాయా మహీరుహాః।
శూద్రప్రాయాస్తథా వర్ణా భవిష్యంతి కలౌ యుగే ॥ **53** ॥ 53

అణుప్రాయాణి ధాన్యాని అజాప్రాయం తథా పయః।
భవిష్యతి కలౌ ప్రాప్తే హ్యాశీరం చానులేపనం ॥ **54** ॥ 54

శ్వశ్రూశ్వశురభూయిష్ఠా గురవశ్చ నృణాం కలౌ।
శ్యాలాద్యా హారిభార్యాశ్చ సుహృదో మునిసత్తమ ॥ **55** ॥ 55

కస్య మాతా పితా కస్య యథా కర్మానుగః పుమాన్।
ఇతి చోదాహరిష్యంతి శ్వశురానుగతా నరాః ॥ **56** ॥ 56

వాఙ్మనఃకాయజైర్దోషైరభిభూతాః పునః పునః।
నరాః పాపాన్యనుదినం కరిష్యంత్యల్పమేధసః ॥ **57** ॥ 57

నిస్సత్త్వానామశౌచానాం నిర్హ్రీకాణాం తథా నృణాం।
యద్యద్దుఃఖాయ తత్సర్వం కలికాలే భవిష్యతి ॥ **58** ॥ 58

నిస్స్వాధ్యాయవషట్కారే స్వధాస్వాహావివర్జితే।
తదా ప్రవిరలో ధర్మః క్వచిల్లోకే నివత్స్యతి ॥ **59** ॥ 59

తత్రాల్పేనైవ యత్నేన పుణ్యస్కంధమనుత్తమం।
కరోతి యం కృతయుగే క్రియతే తపసా హి సః ॥ **60** ॥ 60

॥ ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠేంఽశే ప్రథమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠేంఽశే ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ

వ్యాసశ్చాహ మహాబుద్ధిర్యదత్రైవ హి వస్తుని ।
తచ్ఛ్రుయతాం మహాభాగ గదతో మమ తత్త్వతః ॥ **1** ॥ 61

కస్మిన్కాలేఽల్పకో ధర్మో దదాతి సుమహత్ఫలం ।
మునీనాం పుణ్యవాదోఽభూత్కైశ్చాసౌ క్రియతే సుఖం ॥ **2** ॥ 62

సందేహనిర్ణయార్థాయ వేదవ్యాసం మహామునిం ।
యయుస్తే సంశయం ప్రష్టుం మైత్రేయ మునిపుంగవాః ॥ **3** ॥ 63

దదృశుస్తే మునిం తత్ర జాహ్నవీసలిలే ద్విజ ।
వేదవ్యాసం మహాభాగమర్ద్ధస్నాతం సుతం మమ ॥ **4** ॥ 64

స్నానావసానం తే తస్య ప్రతీక్షంతో మహర్షయః ।
తస్థుస్తీరే మహానద్యాస్తరుషండముపాశ్రితాః ॥ **5** ॥ 65

మగ్నోఽథ జాహ్నవీతోయాదుత్థాయాహ సుతో మమ ।
శూద్రస్సాధుః కలిస్సాధురిత్యేవం శృణ్వతాం వచః ॥ **6** ॥ 66

తేషాం మునీనాం భూయశ్చ మమజ్జ స నదీజలే ।
సాధు సాధ్వితి చోత్థాయ శూద్ర ధన్యోఽసి చాబ్రవీత్ ॥ **7** ॥ 67

నిమగ్నశ్చ సముత్థాయ పునః ప్రాహ మహామునిః ।
యోషితః సాధు ధన్యాస్తాస్తాభ్యో ధన్యతరోఽస్తి కః ॥ **8** ॥ 68

తతః స్నాత్వా యథాన్యాయమాయాంతం చ కృతక్రియం।
ఉపతస్థుర్మహాభాగం మునయస్తే సుతం మమ ॥ **9** ॥ 69

కృతసంవందనాంశ్చాహ కృతాసనపరిగ్రహాన్।
కిమర్థమాగతా యూయమితి సత్యవతీసుతః ॥ **10** ॥ 70

తమూచుః సంశయం ప్రష్టుం భవంతం వయమాగతాః।
అలం తేనాస్తు తావన్నః కథ్యతామపరం త్వయా ॥ **11** ॥ 71

కలిస్సాధ్వితి యత్ప్రోక్తం శూద్రః సాధ్వితి యోషితః।
యదాహ భగవాన్ సాధు ధన్యాశ్చేతి పునః పునః ॥ **12** ॥ 72

తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో న చేద్ గుహ్యం మహామునే।
తత్కథ్యతాం తతో హృత్స్థం పృచ్ఛామస్త్వాం ప్రయోజనం ॥ **13** ॥ 73

శ్రీపరాశర ఉవాచ

ఇత్యుక్తో మునిభిర్వ్యాసః ప్రహస్యేదమథాబ్రవీత్।
శ్రూయతాం భో మునిశ్రేష్ఠా యదుక్తం సాధు సాధ్వితి ॥ **14** ॥ 74

శ్రీవ్యాస ఉవాచ

యత్కృతే దశభిర్వర్షైస్త్రేతాయాం హాయనేన తత్।
ద్వాపరే తచ్చ మాసేన హ్యహోరాత్రేణ తత్కలౌ ॥ **15** ॥ 75

తపసో బ్రహ్మచర్యస్య జపాదేశ్చ ఫలం ద్విజాః।
ప్రాప్నోతి పురుషస్తేన కలిస్సాధ్వితి భాషితం ॥ **16** ॥ 76

ధ్యాయన్కృతే యజన్యజ్ఞైస్త్రేతాయాం ద్వాపరేఽర్చయన్।
యదాప్నోతి తదాప్నోతి కలౌ సంకీర్త్య కేశవం ॥ **17** ॥ 77

ధర్మోత్కర్షమతీవాత్ర ప్రాప్నోతి పురుషః కలౌ।
అల్పాయాసేన ధర్మజ్ఞాస్తేన తుష్టోఽస్మ్యహం కలేః ॥ **18** ॥ 78

వ్రతచర్యాపరైర్గ్రాహ్యో వేదాః పూర్వం ద్విజాతిభిః।
తతస్స్వధర్మసంప్రాప్తైర్యష్టవ్యం విధివద్ధనైః ॥ **19** ॥ 79

వృథా కథా వృథా భోజ్యం వృథేజ్యా చ ద్విజన్మనాం।
పతనాయ తతో భావ్యం తైస్తు సంయమిభిస్సదా ॥ **20** ॥ 80

అసమ్యక్కరణే దోషస్తేషాం సర్వేషు వస్తుషు।
భోజ్యపేయాదికం చైషాం నేచ్ఛాప్రాప్తికరం ద్విజాః ॥ **21** ॥ 81

పారతంత్ర్యం సమస్తేషు తేషాం కార్యేషు వై యతః।
జయంతి తే నిజా~మ్లోకాన్క్లేశేన మహతా ద్విజాః ॥ **22** ॥ 82

ద్విజశుశ్రూషయైవైష పాకయజ్ఞాధికారవాన్।
నిజాంజయతి వై లోకాంచ్ఛూద్రో ధన్యతరస్తతః ॥ **23** ॥ 83

భక్ష్యాభక్ష్యేషు నాస్యాస్తి పేయాపేయేషు వై యతః।
నియమో మునిశార్దూలాస్తేనాసౌ సాధ్వితీరితః ॥ **24** ॥ 84

స్వధర్మస్యావిరోధేన నరైర్లబ్ధం ధనం సదా।
ప్రతిపాదనీయం పాత్రేషు యష్టవ్యం చ యథావిధి ॥ **25** ॥ 85

తస్యార్జనే మహాక్లేశః పాలనే చ ద్విజోత్తమాః।
తథాసద్వినియోగేన విజ్ఞాతం గహనం నృణాం ॥ **26** ॥ 86

ఏవమన్యైస్తథా క్లేశైః పురుషా ద్విజసత్తమాః।
నిజాంజయంతి వై లోకాన్ప్రాజాపత్యాదికాన్క్రమాత్ ॥ **27** ॥ 87

యోషిచ్ఛుశ్రూషణాద్భర్తుః కర్మణా మనసా గిరా।
తద్ధితా శుభమాప్నోతి తత్సాలోక్యం యతో ద్విజాః ॥ **28** ॥ 88

నాతిక్లేశేన మహతా తానేవ పురుషో యథా।
తృతీయం వ్యాహృతం తేన మయా సాధ్వితి యోషితః ॥ **29** ॥ 89

ఏతద్వ్యః కథితం విప్రా యన్నిమిత్తమిహాగతాః।
తత్పృచ్ఛత యథాకామం సర్వం వక్ష్యామి వః స్ఫుటం ॥ **30** ॥ 90

ఋషయస్తే తతః ప్రోచుర్యత్పృష్టవ్యం మహామునే।
అస్మిన్నేవ చ తత్ ప్రశ్నే యథావత్కథితం త్వయా ॥ **31** ॥ 91

శ్రీపరాశర ఉవాచ

తతః ప్రహస్య తానాహ కృష్ణద్వైపాయనో మునిః।
విస్మయోత్ఫుల్లనయనాంస్తాపసాంస్తానుపాగతాన్ ॥ **32** ॥ 92

మయైష భవతాం ప్రశ్నో జ్ఞాతో దివ్యేన చక్షుషా।
తతో హి వః ప్రసంగేన సాధు సాధ్వితి భాషితం ॥ **33** ॥ 93

స్వల్పేన హి ప్రయత్నేన ధర్మస్సిద్ధ్యతి వై కలౌ।
నరైరాత్మగుణాంభోభిః క్షాలితాఖిలకిల్బిషైః ॥ **34** ॥ 94

శూద్రైశ్చ ద్విజశుశ్రూషాతత్పరైర్ద్విజసత్తమాః।
తథా స్త్రీభిరనాయాసాత్పతిశుశ్రూషయైవ హి ॥ **35** ॥ 95

తతస్త్రితయమప్యేతన్మమ ధన్యతరం మతం।
ధర్మసంపాదనే క్లేశో ద్విజాతీనాం కృతాదిషు ॥ **36** ॥ 96

భవద్భిర్యదభిప్రేతం తదేతత్కథితం మయా।
అపృష్టేనాపి ధర్మజ్ఞాః కిమన్యత్క్రియతాం ద్విజాః ॥ **37** ॥ 97

శ్రీపరాశర ఉవాచ

తతస్సంపూజ్య తే వ్యాసం ప్రశశంసుః పునః పునః।
యథాఽఽగతం ద్విజా జగ్ముర్వ్యాసోక్తికృతనిశ్చయాః ॥ **38** ॥ 98

భవతోఽపి మహాభాగ రహస్యం కథితం మయా।
అత్యంతదుష్టస్య కలేరయమేకో మహాన్గుణః।
కీర్తనాదేవ కృష్ణస్య ముక్తబంధుః పరం వ్రజేత్ ॥ **39** ॥ 99

యచ్చాహం భవతా పృష్టో జగతాముపసంహృతిం।
ప్రాకృతామంతరాలాం చ తామప్యేష వదామి తే ॥ **40** ॥ 100

॥ ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠేంఽశే ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠేంఽశే తృతీయోఽధ్యాయః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ

సర్వేషామేవ భూతానాం త్రివిధః ప్రతిసంచరః।
నైమిత్తికః ప్రాకృతికస్తథైవాత్యంతికో లయః ॥ **1** ॥ 101

బ్రాహ్మో నైమిత్తికస్తేషాం కల్పాంతే ప్రతిసంచరః।
ఆత్యంతికస్తు మోక్షాఖ్యః ప్రాకృతో ద్విపరార్ద్ధకః ॥ **2** ॥ 102

శ్రీమైత్రేయ ఉవాచ

పరార్ద్ధసంఖ్యాం భగవన్మమాచక్ష్వ యయా తు సః।
ద్విగుణీకృతయా జ్ఞేయః ప్రాకృతః ప్రతిసంచరః ॥ **3** ॥ 103

శ్రీపరాశర ఉవాచ

స్థానాత్స్థానం దశగుణమేకస్మాద్గణ్యతే ద్విజ।
తతోఽష్టాదశమే భాగే పరార్ద్ధమభిధీయతే ॥ **4** ॥ 104

పరార్ద్ధద్విగుణం యత్తు ప్రాకృతస్య లయో ద్విజ।
తదావ్యక్తేఽఖిలం వ్యక్తం స్వహేతౌ లయమేతి వై ॥ **5** ॥ 105

నిమేషో మానుషో యోఽసౌ మాత్రా మాత్రాప్రమాణతః।
తైః పంచదశభిః కాష్ఠా త్రింశత్కాష్ఠా కలా స్మృతా ॥ **6** ॥ 106

నాడికా తు ప్రమాణేన సా కలా దశ పంచ చ।
ఉన్మానేనాంభసస్సా తు పలాన్యర్ద్ధత్రయోదశ ॥ **7** ॥ 107

మాగధేన తు మానేన జలప్రస్థస్తు స స్మృతః ।
హేమమాషైః కృతచ్ఛిద్రశ్చతుర్భిశ్చతురంగులైః ॥ **8** ॥ 108

నాడికాభ్యామథ ద్వాభ్యాం ముహూర్తో ద్విజసత్తమ ।
అహోరాత్రం ముహూర్తాస్తు త్రింశన్మాసో దినైస్తథా ॥ **9** ॥ 109

మాసైర్ద్వాదశభిర్వర్షమహోరాత్రం తు తద్దివి ।
త్రిభిర్వర్షశతైర్వర్షం షష్ట్యా చైవాసురద్విషాం ॥ **10** ॥ 110

తైస్తు ద్వాదశసాహస్రైశ్చతుర్యుగముదాహృతం ।
చతుర్యుగసహస్రం తు కథ్యతే బ్రహ్మణో దినం ॥ **11** ॥ 111

స కల్పస్తత్ర మనవశ్చతుర్దశ మహామునే ।
తదంతే చైవ మైత్రేయ బ్రాహ్మో నైమిత్తికో లయః ॥ **12** ॥ 112

తస్య స్వరూపమత్యుగ్రం మైత్రేయ గదతో మమ ।
శృణుష్వ ప్రాకృతం భూయస్తవ వక్ష్యామ్యహం లయం ॥ **13** ॥ 113

చతుర్యుగసహస్రాంతే క్షీణప్రాయే మహీతలే ।
అనావృష్టిరతీవోగ్రా జాయతే శతవార్షికీ ॥ **14** ॥ 114

తతో యాన్యల్పసారాణి తాని సత్త్వాన్యశేషతః ।
క్షయం యాంతి మునిశ్రేష్ఠ పార్థివాన్యనుపీడనాత్ ॥ **15** ॥ 115

తతః స భగవాన్విష్ణూ రుద్రరూపధరోఽవ్యయః ।
క్షయాయ యతతే కర్తుమాత్మస్థాస్సకలాః ప్రజాః ॥ **16** ॥ 116

తతస్స భగవాన్విష్ణుర్భానోస్సప్తసు రశ్మిషు ।
స్థితః పిబత్యశేషాణి జలాని మునిసత్తమ ॥ **17** ॥ 117

పీత్వాంభాంసి సమస్తాని ప్రాణిభూమిగతాన్యపి ।
శోషం నయతి మైత్రేయ సమస్తం పృథివీతలం ॥ **18** ॥ 118

సముద్రాన్సరితః శైలనదీప్రస్రవణాని చ।
పాతాలేషు చ యత్తోయం తత్సర్వం నయతి క్షయం ॥ **19** ॥ 119

తతస్తస్యానుభావేన తోయాహారోపబృంహితాః।
త ఏవ రశ్మయస్సప్త జాయంతే సప్త భాస్కరాః ॥ **20** ॥ 120

అధశ్చోర్ధ్వం చ తే దీప్తాస్తతస్సప్త దివాకరాః।
దహంత్యశేషం త్రైలోక్యం సపాతాలతలం ద్విజ ॥ **21** ॥ 121

దహ్యమానం తు తైర్దీప్తైస్త్రైలోక్యం ద్విజ భాస్కరైః।
సాద్రినద్యర్ణవాభోగం నిస్నేహమభిజాయతే ॥ **22** ॥ 122

తతో నిర్దగ్ధవృక్షాంబు త్రైలోక్యమఖిలం ద్విజ।
భవత్యేషా చ వసుధా కూర్మపృష్ఠోపమాకృతిః ॥ **23** ॥ 123

తతః కాలాగ్నిరుద్రోఽసౌ భూత్వా సర్వహరో హరిః।
శేషాహిశ్వాససంభూతః పాతాలాని దహత్యధః ॥ **24** ॥ 124

పాతాలాని సమస్తాని స దగ్ధ్వా జ్వలనో మహాన్।
భూమిమభ్యేత్య సకలం బభస్తి వసుధాతలం ॥ **25** ॥ 125

భువర్లోకం తతస్సర్వం స్వర్లోకం చ సుదారుణః।
జ్వాలామాలామహావర్తస్తత్రైవ పరివర్తతే ॥ **26** ॥ 126

అంబరీషమివాభాతి త్రైలోక్యమఖిలం తదా।
జ్వాలావర్తపరీవారముపక్షీణచరాచరం ॥ **27** ॥ 127

తతస్తాపపరీతాస్తు లోకద్వయనివాసినః।
కృతాధికారా గచ్ఛంతి మహర్లోకం మహామునే ॥ **28** ॥ 128

తస్మాదపి మహాతాపతప్తా లోకాత్తతః పరం।
గచ్ఛంతి జనలోకం తే దశావృత్త్యా పరైషిణః ॥ **29** ॥ 129

తతో దగ్ధ్వా జగత్సర్వం రుద్రరూపీ జనార్దనః।
ముఖనిఃశ్వాసజాన్మేఘాన్కరోతి మునిసత్తమ ॥ **30** ॥ 130

తతో గజకులప్రఖ్యాస్తడిత్వంతోఽతినాదినః।
ఉత్తిష్ఠంతి తథా వ్యోమ్ని ఘోరాస్సంవర్తకా ఘనాః ॥ **31** ॥ 131

కేచిన్నీలోత్పలశ్యామాః కేచిత్కుముదసన్నిభాః।
ధూమ్రవర్ణా ఘనాః కేచిత్కేచిత్పీతాః పయోధరాః ॥ **32** ॥ 132

కేచిద్రాసభవర్ణాభా లాక్షారసనిభాస్తథా।
కేచిద్వైడూర్యసంకాశా ఇంద్రనీలనిభాః క్వచిత్ ॥ **33** ॥ 133

శంఖకుందనిభాశ్చాన్యే జాత్యంజననిభాః పరే।
ఇంద్రగోపనిభాః కేచిత్తతశ్శిఖినిభాస్తథా ॥ **34** ॥ 134

మనశ్శిలాభాః కేచిద్వై హరితాలనిభాః పరే।
చాషపత్రనిభాః కేచిదుత్తిష్ఠంతే మహాఘనాః ॥ **35** ॥ 135

కేచిత్పురవరాకారాః కేచిత్పర్వతసన్నిభాః।
కూటాగారనిభాశ్చాన్యే కేచిత్స్థలనిభా ఘనాః ॥ **36** ॥ 136

మహారావా మహాకాయాః పూరయంతి నభఃస్థలం।
వర్షంతస్తే మహాసారాంస్తమగ్నిమతిభైరవం।
శమయంత్యఖిలం విప్ర త్రైలోక్యాంతరధిష్ఠితం ॥ **37** ॥ 137

నష్టే చాగ్నౌ చ సతతం వర్షమాణా హ్యహర్నిశం।
ప్లావయంతి జగత్సర్వమంభోభిర్మునిసత్తమ ॥ **38** ॥ 138

ధారాభిరతిమాత్రాభిః ప్లావయిత్వాఖిలం భువం।
భువర్లోకం తథైవోర్ధ్వం ప్లావయంతి హి తే ద్విజ ॥ **39** ॥ 139

అంధకారీకృతే లోకే నష్టే స్థావరజంగమే ।
వర్షంతి తే మహామేఘా వర్షాణామధికం శతం ॥ **40** ॥ 140

ఏవం భవతి కల్పాంతే సమస్తం మునిసత్తమ ।
వాసుదేవస్య మాహాత్మ్యాన్నిత్యస్య పరమాత్మనః ॥ **41** ॥ 141

॥ ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠేంఽశే తృతీయోఽధ్యాయః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠేంఽశే చతుర్థోఽధ్యాయః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ

సప్తర్షిస్థానమాక్రమ్య స్థితేఽంభసి మహామునే ।
ఏకార్ణవం భవత్యేతత్త్రైలోక్యమఖిలం తతః ॥ **1** ॥ 142

ముఖనిఃశ్వాసజో విష్ణోర్వాయుస్తాంజలదాంస్తతః ।
నాశయన్వాతి మైత్రేయ వర్షాణామపరం శతం ॥ **2** ॥ 143

సర్వభూతమయోఽచింత్యో భగవాన్భూతభావనః ।
అనాదిరాదిర్విశ్వస్య పీత్వా వాయుమశేషతః ॥ **3** ॥ 144

ఏకార్ణవే తతస్తస్మింశ్చేషశయ్యాగతః ప్రభుః ।
బ్రహ్మరూపధరశ్శేతే భగవానాదికృద్ధరిః ॥ **4** ॥ 145

జనలోకగతైస్సిద్ధైస్సనకాద్యైరభిష్టుతః ।
బ్రహ్మలోకగతైశ్చైవ చింత్యమానో ముముక్షుభిః ॥ **5** ॥ 146

ఆత్మమాయామయీం దివ్యాం యోగనిద్రాం సమాస్థితః ।
ఆత్మానం వాసుదేవాఖ్యం చింతయన్మధుసూదనః ॥ **6** ॥ 147

ఏష నైమిత్తికో నామ మైత్రేయ ప్రతిసంచరః ।
నిమిత్తం తత్ర యచ్ఛేతే బ్రహ్మరూపధరో హరిః ॥ **7** ॥ 148

యదా జాగర్తి సర్వాత్మా స తదా చేష్టతే జగత్ ।
నిమీలత్యేతదఖిలం మాయాశయ్యాం గతేఽచ్యుతే ॥ **8** ॥ 149

పద్మయోనేర్దినం యత్తు చతుర్యుగసహస్రవత్ ।
ఏకార్ణవీకృతే లోకే తావతీ రాత్రిరిష్యతే ॥ **9** ॥ 150

తతః ప్రబుద్ధో రాత్ర్యంతే పునస్సృష్టిం కరోత్యజః ।
బ్రహ్మాస్వరూపధృగ్విష్ణుర్యథా తే కథితం పురా ॥ **10** ॥ 151

ఇత్యేష కల్పసంహారోఽవాంతరప్రలయో ద్విజ ।
నైమిత్తికస్తే కథితః ప్రాకృతం శృణ్వతః పరం ॥ **11** ॥ 152

అనావృష్ట్యాదిసంపర్కాత్కృతే సంక్షాలనే మునే ।
సమస్తేష్వేవ లోకేషు పాతాలేష్వఖిలేషు చ ॥ **12** ॥ 153

మహదాదేర్వికారస్య విశేషాంతస్య సంక్షయే ।
కృష్ణేచ్ఛాకారితే తస్మిన్ప్రవృత్తే ప్రతిసంచరే ॥ **13** ॥ 154

ఆపో గ్రసంతి వై పూర్వం భూమేర్గంధాత్మకం గుణం ।
ఆత్తగంధా తతో భూమిః ప్రలయత్వాయ కల్పతే ॥ **14** ॥ 155

ప్రణష్టే గంధతన్మాత్రే భవత్యుర్వీ జలాత్మికా ।
ఆపస్తదా ప్రవృద్ధాస్తు వేగవత్యో మహాస్వనాః ॥ **15** ॥ 156

సర్వమాపూరయంతీదం తిష్ఠంతి విచరంతి చ ।
సలిలేనోర్మిమాలేన లోకా వ్యాప్తాః సమంతతః ॥ **16** ॥ 157

అపామపి గుణో యస్తు జ్యోతిషా పీయతే తు సః ।
నశ్యంత్యాపస్తతస్తాశ్చ రసతన్మాత్రసంక్షయాత్ ॥ **17** ॥ 158

తతశ్చాపో హృతరసా జ్యోతిషం ప్రాప్నువంతి వై ।
అగ్న్యవస్థే తు సలిలే తేజసా సర్వతో వృతే ॥ **18** ॥ 159

స చాగ్నిః సర్వతో వ్యాప్య చాదత్తే తజ్జలం తథా ।
సర్వమాపూర్యతేఽర్చిర్భిస్తదా జగదిదం శనైః ॥ **19** ॥ 160

అర్చిర్భిస్సంవృతే తస్మింస్తిర్యగూర్ధ్వమధస్తదా ।
జ్యోతిషోఽపి పరం రూపం వాయురత్తి ప్రభాకరం ॥ **20** ॥ 161

ప్రలీనే చ తతస్తస్మిన్వాయుభూతేఽఖిలాత్మని ।
ప్రణష్టే రూపతన్మాత్రే హృతరూపో విభావసుః ॥ **21** ॥ 162

ప్రశామ్యతి తదా జ్యోతిర్వాయుర్ధోధూయతే మహాన్ ।
నిరాలోకే తథా లోకే వాయ్వవస్థే చ తేజసి ॥ **22** ॥ 163

తతస్తు మూలమాసాద్య వాయుస్సంభవమాత్మనః ।
ఊర్ధ్వం చాధశ్చ తిర్యక్చ దోధవీతి దిశో దశ ॥ **23** ॥ 164

వాయోరపి గుణం స్పర్శమాకాశో గ్రసతే తతః ।
ప్రశామ్యతి తతో వాయుః ఖం తు తిష్ఠత్యనావృతం ॥ **24** ॥ 165

అరూపరసమస్పర్శమగంధం న చ మూర్తిమత్ ।
సర్వమాపూరయచ్చైవ సుమహత్తత్ప్రకాశతే ॥ **25** ॥ 166

పరిమండలం చ సుషిరమాకాశం శబ్దలక్షణం ।
శబ్దమాత్రం తదాకాశం సర్వమావృత్య తిష్ఠతి ॥ **26** ॥ 167

తతశ్శబ్దగుణం తస్య భూతాదిర్గ్రసతే పునః ।
భూతేంద్రియేషు యుగపద్భూతాదౌ సంస్థితేషు వై ।
అభిమానాత్మకో హ్యేష భూతాదిస్తామసస్స్మృతః ॥ **27** ॥ 168

భూతాదిం గ్రసతే చాపి మహాన్వై బుద్ధిలక్షణః ॥ **28** ॥ 169

ఊర్వీ మహాంశ్చ జగతః ప్రాంతేఽంతర్బాహ్యతస్తథా ॥ **29** ॥ 170

ఏవం సప్త మహాబుద్ధే క్రమాత్ప్రకృతయస్స్మృతాః ।
ప్రత్యాహారే తు తాస్సర్వాః ప్రవిశంతి పరస్పరం ॥ **30** ॥ 171

యేనేదమావృతం సర్వమండమప్సు ప్రలీయతే।
సప్తద్వీపసముద్రాంతం సప్తలోకం సపర్వతం ॥ **31** ॥ 172

ఉదకావరణం యత్తు జ్యోతిషా పీయతే తు తత్।
జ్యోతిర్వాయౌ లయం యాతి యాత్యాకాశే సమీరణః ॥ **32** ॥ 173

ఆకాశం చైవ భూతాదిర్గ్రసతే తం తథా మహాన్।
మహాంతమేభిస్సహితం ప్రకృతిర్గ్రసతే ద్విజ ॥ **33** ॥ 174

గుణసామ్యమనుద్రిక్తమన్యూనం చ మహామునే।
ప్రోచ్యతే ప్రకృతిర్హేతుః ప్రధానం కారణం పరం ॥ **34** ॥ 175

ఇత్యేషా ప్రకృతిస్సర్వా వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపిణీ।
వ్యక్తస్వరూపమవ్యక్తే తస్మాన్మైత్రేయ లీయతే ॥ **35** ॥ 176

ఏకశ్శుద్ధోఽక్షరో నిత్యస్సర్వవ్యాపీ తథా పుమాన్।
సోఽప్యంశస్సర్వభూతస్య మైత్రేయ పరమాత్మనః ॥ **36** ॥ 177

న సంతి యత్ర సర్వేశే నామజాత్యాదికల్పనాః।
సత్తామాత్రాత్మకే జ్ఞేయే జ్ఞానాత్మన్యాత్మనః పరే ॥ **37** ॥ 178

తద్బ్రహ్మ పరమం ధామ పరమాత్మా స చేశ్వరః।
స విష్ణుస్సర్వమేవేదం యతో నావర్తతే యతిః ॥ **38** ॥ 179

ప్రకృతిర్యా మయాఽఽఖ్యాతా వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపిణీ।
పురుషశ్చాప్యుభావేతౌ లీయేతే పరమాత్మని ॥ **39** ॥ 180

పరమాత్మా చ సర్వేషామాధారః పరమేశ్వరః।
విష్ణునామా స వేదేషు వేదాంతేషు చ గీయతే ॥ **40** ॥ 181

ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ ద్వివిధం కర్మ వైదికం।
తాభ్యాముభాభ్యాం పురుషైస్సర్వమూర్తిస్స ఇజ్యతే ॥ **41** ॥ 182

ఋగ్యజుస్సామభిర్మార్గైః ప్రవృత్తైరిజ్యతే హ్యసౌ ।
యజ్ఞేశ్వరో యజ్ఞపుమాన్పురుషైః పురుషోత్తమః ॥ **42** ॥ 183

జ్ఞానాత్మా జ్ఞానయోగేన జ్ఞానమూర్తిః స చేజ్యతే ।
నివృత్తే యోగిభిర్మార్గే విష్ణుర్ముక్తిఫలప్రదః ॥ **43** ॥ 184

హ్రస్వదీర్ఘప్లుతైర్యత్తు కించిద్వస్త్వభిధీయతే ।
యచ్చ వాచామవిషయం తత్సర్వం విష్ణురవ్యయః ॥ **44** ॥ 185

వ్యక్తస్య ఏవ చావ్యక్తస్య ఏవ పురుషోఽవ్యయః ।
పరమాత్మా చ విశ్వాత్మా విశ్వరూపధరో హరిః ॥ **45** ॥ 186

వ్యక్తావ్యక్తాత్మికా తస్మిన్ప్రకృతిస్సంప్రలీయతే ।
పురుషశ్చాపి మైత్రేయ వ్యాపిన్యవ్యాహతాత్మని ॥ **46** ॥ 187

ద్విపరార్ధాత్మకః కాలః కథితో యో మయా తవ ।
తదహస్తస్య మైత్రేయ విష్ణోరీశస్య కథ్యతే ॥ **47** ॥ 188

వ్యక్తే చ ప్రకృతౌ లీనే ప్రకృత్యాం పురుషే తథా ।
తత్ర స్థితే నిశా చాస్య తత్ప్రమాణా మహామునే ॥ **48** ॥ 189

నైవాహస్తస్య న నిశా నిత్యస్య పరమాత్మనః ।
ఉపచారస్తథాప్యేష తస్యేశస్య ద్విజోచ్యతే ॥ **49** ॥ 190

ఇత్యేష తవ మైత్రేయ కథితః ప్రాకృతో లయః ।
ఆత్యంతికమథో బ్రహ్మన్నిబోధ ప్రతిసంచరం ॥ **50** ॥ 191

॥ ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠేంఽశే చతుర్థోఽధ్యాయః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠేంఽశే పంచమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ

ఆధ్యాత్మికాది మైత్రేయ జ్ఞాత్వా తాపత్రయం బుధః।
ఉత్పన్నజ్ఞానవైరాగ్యః ప్రాప్నోత్యాత్యంతికం లయం ॥ **1** ॥ 192

ఆధ్యాత్మికోఽపి ద్వివిధశ్శారీరో మానసస్తథా।
శారీరో బహుభిర్భేదైర్భిద్యతే శ్రూయతాం చ సః ॥ **2** ॥ 193

శిరోరోగప్రతిశ్యాయజ్వరశూలభగందరైః।
గుల్మార్శః శ్వయథుశ్వాసచ్ఛర్ద్యాదిభిరనేకధా ॥ **3** ॥ 194

తథాక్షిరోగాతీసారకుష్ఠాంగామయసంజ్ఞితైః।
భిద్యతే దేహజస్తాపో మానసం శ్రోతుమర్హసి ॥ **4** ॥ 195

కామక్రోధభయద్వేషలోభమోహవిషాదజః।
శోకాసూయావమానేర్ష్యామాత్సర్యాదిమయస్తథా ॥ **5** ॥ 196

మానసోఽపి ద్విజశ్రేష్ఠ తాపో భవతి నైకధా।
ఇత్యేవమాదిభిర్భేదైస్తాపో హ్యాధ్యాత్మికః స్మృతః ॥ **6** ॥ 197

మృగపక్షిమనుష్యాద్యైః పిశాచోరగరాక్షసైః।
సరీసృపాద్యైశ్చ నృణాం జాయతే చాధిభౌతికః ॥ **7** ॥ 198

శీతవాతోష్ణవర్షాంబువైద్యుతాదిసముద్భవః।
తాపో ద్విజవర శ్రేష్ఠైః కథ్యతే చాధిదైవికః ॥ **8** ॥ 199

గర్భజన్మజరాజ్ఞానమృత్యునారకజం తథా ।
దుఃఖం సహస్రశో భేదైర్భిద్యతే మునిసత్తమ ॥ **9** ॥ 200

సుకుమారతనుర్గర్భే జంతుర్బహుమలావృతే ।
ఉల్బసంవేష్టితో భుగ్నపృష్ఠగ్రీవాస్థిసంహతిః ॥ **10** ॥ 201

అత్యమ్లకటుతీక్ష్ణోష్ణలవణైర్మాతృభోజనైః ।
అత్యంతతాపైరత్యర్థం వర్ద్ధమానాతివేదనః ॥ **11** ॥ 202

ప్రసారణాకుంచనాదౌ నాంగానాం ప్రభురాత్మనః ।
శకృన్మూత్రమహాపంకశాయీ సర్వత్ర పీడితః ॥ **12** ॥ 203

నిరుచ్ఛ్వాసః సచైతన్యస్స్మరంజన్మశతాన్యథ ।
ఆస్తే గర్భేఽతిదుఃఖేన నిజకర్మనిబంధనః ॥ **13** ॥ 204

జాయమానః పురీషాసృఙ్మూత్రశుక్రావిలాననః ।
ప్రాజాపత్యేన వాతేన పీడ్యమానాస్థిబంధనః ॥ **14** ॥ 205

అధోముఖో వై క్రియతే ప్రబలైస్సూతిమారుతైః ।
క్లేశాన్నిష్క్రాంతిమాప్నోతి జఠరాన్మాతురాతురః ॥ **15** ॥ 206

మూర్చ్ఛామవాప్య మహతీం సంస్పృష్టో బాహ్యవాయునా ।
విజ్ఞానభ్రంశమాప్నోతి జాతశ్చ మునిసత్తమ ॥ **16** ॥ 207

కంటకైరివ తున్నాంగః క్రకచైరివ దారితః ।
పూతివ్రణాన్నిపతితో ధరణ్యాం కృమికో యథా ॥ **17** ॥ 208

కండూయనేఽపి చాశక్తః పరివర్తేఽప్యనీశ్వరః ।
స్నానపానాదికాహారమప్యాప్నోతి పరేచ్ఛయా ॥ **18** ॥ 209

అశుచిప్రస్తరే సుప్తః కీటదంశాదిభిస్తథా ।
భక్ష్యమాణోఽపి నైవేషాం సమర్థో వినివారణే ॥ **19** ॥ 210

జన్మదుఃఖాన్యనేకాని జన్మనోఽనంతరాణి చ।
బాలభావే యదాప్నోతి హ్యాధిభౌతాదికాని చ ॥ **20** ॥ 211

అజ్ఞానతమసాఽఽచ్ఛన్నో మూఢాంతఃకరణో నరః।
న జానాతి కుతః కోఽహం క్వాహం గంతా కిమాత్మనః ॥ **21** ॥ 212

కేన బంధేన బద్ధోఽహం కారణం కిమకారణం।
కిం కార్యం కిమకార్యం వా కిం వాచ్యం కిం చ నోచ్యతే ॥ **22** ॥ 213

కో ధర్మః కశ్చ వాధర్మః కస్మిన్వర్తేఽథ వా కథం।
కిం కర్తవ్యమకర్తవ్యం కిం వా కిం గుణదోషవత్ ॥ **23** ॥ 214

ఏవం పశుసమైర్మూఢైరజ్ఞానప్రభవం మహత్।
అవాప్యతే నరైర్దుఃఖం శిశ్నోదరపరాయణైః ॥ **24** ॥ 215

అజ్ఞానం తామసో భావః కార్యారంభప్రవృత్తయః।
అజ్ఞానినాం ప్రవర్తంతే కర్మలోపాస్తతో ద్విజ ॥ **25** ॥ 216

నరకం కర్మణాం లోపాత్ఫలమాహుర్మనీషిణః।
తస్మాదజ్ఞానినాం దుఃఖమిహ చాముత్ర చోత్తమం ॥ **26** ॥ 217

జరాజర్జరదేహశ్చ శిథిలావయవః పుమాన్।
విగలచ్ఛీర్ణదశనో వలిస్నాయుశిరావృతః ॥ **27** ॥ 218

దూరప్రణష్టనయనో వ్యోమాంతర్గతతారకః।
నాసావివరనిర్యాతలోమపుంజశ్చలద్వపుః ॥ **28** ॥ 219

ప్రకటీభూతసర్వాస్థిర్నతపృష్ఠాస్థిసంహతిః।
ఉత్సన్నజఠరాగ్నిత్వాదల్పాహారోఽల్పచేష్టితః ॥ **29** ॥ 220

కృచ్ఛ్రోచ్చంక్రమణోత్థానశయనాసనచేష్టితః।
మందీభవచ్ఛ్రోత్రనేత్రస్స్రవల్లాలావిలాననః ॥ **30** ॥ 221

అనాయత్తైస్సమస్తైశ్చ కరణైర్మరణోన్ముఖః ।
తత్క్షణేఽప్యనుభూతానామస్మర్తాఖిలవస్తునాం ॥ **31** ॥ 222

సకృదుచ్చారితే వాక్యే సముద్భూతమహాశ్రమః ।
శ్వాసకాశసముద్భూతమహాయాసప్రజాగరః ॥ **32** ॥ 223

అన్యేనోత్థాప్యతేఽన్యేన తథా సంవేశ్యతే జరీ ।
భృత్యాత్మపుత్రదారాణామవమానాస్పదీకృతః ॥ **33** ॥ 224

ప్రక్షీణాఖిలశౌచశ్చ విహారాహారసస్పృహః ।
హాస్యః పరిజనస్యాపి నిర్విణ్ణాశేషబాంధవః ॥ **34** ॥ 225

అనుభూతమివాన్యస్మింజన్మన్యాత్మవిచేష్టితం ।
సంస్మరన్యౌవనే దీర్ఘం నిఃశ్వసత్యభితాపితః ॥ **35** ॥ 226

ఏవమాదీని దుఃఖాని జరాయామనుభూయ వై ।
మరణే యాని దుఃఖాని ప్రాప్నోతి శృణు తాన్యపి ॥ **36** ॥ 227

శ్లథద్గ్రీవాంఘ్రిహస్తోఽథ వ్యాప్తో వేపథునా భృశం ।
ముహుర్గ్లానిపరవశో ముహుర్జ్ఞానలవాన్వితః ॥ **37** ॥ 228

హిరణ్యధాన్యతనయభార్యాభృత్యగృహాదిషు ।
ఏతే కథం భవిష్యంతీత్యతీవ మమతాకులః ॥ **38** ॥ 229

మర్మభిద్భిర్మహారోగైః క్రకచైరివ దారుణైః ।
శరైరివాంతకస్యోగ్రైశ్ఛిద్యమానాసుబంధనః ॥ **39** ॥ 230

పరివర్తితతారాక్షో హస్తపాదం ముహుః క్షిపన్ ।
సంశుష్యమాణతాల్వోష్ఠపుటో ఘురఘురాయతే ॥ **40** ॥ 231

నిరుద్ధకంఠో దోషౌఘైరుదానశ్వాసపీడితః ।
తాపేన మహతా వ్యాప్తస్తృషా చార్తస్తథా క్షుధా ॥ **41** ॥ 232

క్లేశాదుత్క్రాంతిమాప్నోతి యమకింకరపీడితః।
తతశ్చ యాతనాదేహం క్లేశేన ప్రతిపద్యతే ॥ **42** ॥ 233

ఏతాన్యన్యాని చోగ్రాణి దుఃఖాని మరణే నృణాం।
శృణుష్వ నరకే యాని ప్రాప్యంతే పురుషైర్మృతైః ॥ **43** ॥ 234

యామ్యకింకరపాశాదిగ్రహణం దండతాడనం।
యమస్య దర్శనం చోగ్రముగ్రమార్గవిలోకనం ॥ **44** ॥ 235

కరంభవాలుకావహ్నియంత్రశస్త్రాదిభీషణే।
ప్రత్యేకం నరకే యాశ్చ యాతనా ద్విజ దుఃసహాః ॥ **45** ॥ 236

క్రకచైః పాట్యమానానాం మూషాయాం చాపి దహ్యతాం।
కుఠారైః కృత్యమానానాం భూమౌ చాపి నిఖన్యతాం ॥ **46** ॥ 237

శూలేష్వారోప్యమాణానాం వ్యాఘ్రవక్త్రే ప్రవేశ్యతాం।
గృధ్రైస్సంభక్ష్యమాణానాం ద్వీపిభిశ్చోపభుజ్యతాం ॥ **47** ॥ 238

క్వాథ్యతాం తైలమధ్యే చ క్లిద్యతాం క్షారకర్దమే।
ఉచ్చాన్నిపాత్యమానానాం క్షిప్యతాం క్షేపయంత్రకైః ॥ **48** ॥ 239

నరకే యాని దుఃఖాని పాపహేతూద్భవాని వై।
ప్రాప్యంతే నారకైర్విప్ర తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే ॥ **49** ॥ 240

న కేవలం ద్విజశ్రేష్ఠ నరకే దుఃఖపద్ధతిః।
స్వర్గేఽపి పాతభీతస్య క్షయిష్ణోర్నాస్తి నిర్వృతిః ॥ **50** ॥ 241

పునశ్చ గర్భే భవతి జాయతే చ పునః పునః।
గర్భే విలీయతే భూయో జాయమానోఽస్తమేతి వై ॥ **51** ॥ 242

జాతమాత్రశ్చ మ్రియతే బాలభావేఽథ యౌవనే।
మధ్యమం వా వయః ప్రాప్య వార్ద్ధకే వాథ వా మృతిః ॥ **52** ॥ 243

యావజ్జీవతి తావచ్చ దుఃఖైర్నానావిధైః ప్లుతః।
తంతుకారణపక్ష్మోష్ణైరాస్తే కార్పాసబీజవత్ ॥ **53** ॥ 244

ద్రవ్యనాశే తథోత్పత్తౌ పాలనే చ సదా నృణాం।
భవంత్యనేకదుఃఖాని తథైవేష్టవిపత్తిషు ॥ **54** ॥ 245

యద్యత్ప్రీతికరం పుంసాం వస్తు మైత్రేయ జాయతే।
తదేవ దుఃఖవృక్షస్య బీజత్వముపగచ్ఛతి ॥ **55** ॥ 246

కలత్రపుత్రమిత్రార్థగృహక్షేత్రధనాదికైః।
క్రియతే న తథా భూరి సుఖం పుంసాం యథాఽసుఖం ॥ **56** ॥ 247

ఇతి సంసారదుఃఖార్కతాపతాపితచేతసాం।
విముక్తిపాదపచ్ఛాయామృతే కుత్ర సుఖం నృణాం ॥ **57** ॥ 248

తదస్య త్రివిధస్యాపి దుఃఖజాతస్య వై మమ।
గర్భజన్మజరాద్యేషు స్థానేషు ప్రభవిష్యతః ॥ **58** ॥ 249

నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖభావైకలక్షణా।
భేషజం భగవత్ప్రాప్తిరేకాంతాత్యంతికీ మతా ॥ **59** ॥ 250

తస్మాత్తత్ప్రాప్తయే యత్నః కర్తవ్యః పండితైర్నరైః।
తత్ప్రాప్తిహేతుర్జ్ఞానం చ కర్మ చోక్తం మహామునే ॥ **60** ॥ 251

ఆగమోత్థం వివేకాచ్చ ద్విధా జ్ఞానం తదుచ్యతే।
శబ్దబ్రహ్మాగమమయం పరం బ్రహ్మ వివేకజం ॥ **61** ॥ 252

అంధం తమ ఇవాజ్ఞానం దీపవచ్చేంద్రియోద్భవం।
యథా సూర్యస్తథా జ్ఞానం యద్విప్రర్షే వివేకజం ॥ **62** ॥ 253

మనురప్యాహ వేదార్థం స్మృత్వా యన్మునిసత్తమ।
తదేతచ్ఛ్రూయతామత్ర సంబంధే గదతో మమ ॥ **63** ॥ 254

ద్వే బ్రహ్మణీ వేదితవ్యే శబ్దబ్రహ్మ పరం చ యత్ ।
శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి ॥ **64** ॥ 255

ద్వే వై విద్యే వేదితవ్యే ఇతి చాథర్వణీ శ్రుతిః ।
పరయా త్వక్షరప్రాప్తిర్ఋగ్వేదాదిమయాపరా ॥ **65** ॥ 256

యత్తదవ్యక్తమజరమచింత్యమజమవ్యయం ।
అనిర్దేశ్యమరూపం చ పాణిపాదాద్యసంయుతం ॥ **66** ॥ 257

విభుం సర్వగతం నిత్యం భూతయోనిరకారణం ।
వ్యాప్యవ్యాప్తం యతః సర్వం యద్వై పశ్యంతి సూరయః ॥ **67** ॥ 258

తద్బ్రహ్మ తత్పరం ధామ తద్ధ్యేయం మోక్షకాంక్షిభిః ।
శ్రుతివాక్యోదితం సూక్ష్మం తద్విష్ణోః పరమం పదం ॥ **68** ॥ 259

తదేవ భగవద్వాచ్యం స్వరూపం పరమాత్మనః ।
వాచకో భగవచ్ఛబ్దస్తస్యాద్యస్యాక్షయాత్మనః ॥ **69** ॥ 260

ఏవం నిగదితార్థస్య తత్తత్త్వం తస్య తత్త్వతః ।
జ్ఞాయతే యేన తజ్జ్ఞానం పరమన్యత్త్రయీమయం ॥ **70** ॥ 261

అశబ్దగోచరస్యాపి తస్య వై బ్రహ్మణో ద్విజ ।
పూజాయాం భగవచ్ఛబ్దః క్రియతే హ్యుపచారతః ॥ **71** ॥ 262

శుద్ధే మహావిభూత్యాఖ్యే పరే బ్రహ్మణి శబ్ద్యతే ।
మైత్రేయ భగవచ్ఛబ్దస్సర్వకారణకారణే ॥ **72** ॥ 263

సంభర్తేతి తథా భర్తా భకారోఽర్థద్వయాన్వితః ।
నేతా గమయితా స్రష్టా గకారార్థస్తథా మునే ॥ **73** ॥ 264

ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య ధర్మస్య యశసశ్శ్రియః ।
జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరణా ॥ **74** ॥ 265

వసంతి తత్ర భూతాని భూతాత్మన్యఖిలాత్మని ।
స చ భూతేష్వశేషేషు వకారార్థస్తతోఽవ్యయః ॥ **75** ॥ 266

ఏవమేష మహాంఛబ్దో మైత్రేయ భగవానితి ।
పరమబ్రహ్మభూతస్య వాసుదేవస్య నాన్యగః ॥ **76** ॥ 267

తత్ర పూజ్యపదార్థోక్తిపరిభాషాసమన్వితః ।
శబ్దోఽయం నోపచారేణ త్వన్యత్ర హ్యుపచారతః ॥ **77** ॥ 268

ఉత్పత్తిం ప్రలయం చైవ భూతానామాగతిం గతిం ।
వేత్తి విద్యామవిద్యాం చ స వాచ్యో భగవానితి ॥ **78** ॥ 269

జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్యవీర్యతేజాంస్యశేషతః ।
భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాని వినా హేయైర్గుణాదిభిః ॥ **79** ॥ 270

సర్వాణి తత్ర భూతాని వసంతి పరమాత్మని ।
భూతేషు చ స సర్వాత్మా వాసుదేవస్తతః స్మృతః ॥ **80** ॥ 271

ఖాండిక్యజనకాయాహ పృష్టః కేశిధ్వజః పురా ।
నామవ్యాఖ్యామనంతస్య వాసుదేవస్య తత్త్వతః ॥ **81** ॥ 272

భూతేషు వసతే సోఽంతర్వసంత్యత్ర చ తాని యత్ ।
ధాతా విధాతా జగతాం వాసుదేవస్తతః ప్రభుః ॥ **82** ॥ 273

స సర్వభూతప్రకృతిం వికారాన్ -
గుణాదిదోషాంశ్చ మునే వ్యతీతః ।
అతీతసర్వావరణోఽఖిలాత్మా
తేనాస్తృతం యద్భువనాంతరాలే ॥ **83** ॥ 274

సమస్తకల్యాణగుణాత్మకోఽసౌ
స్వశక్తిలేశావృతభూతవర్గః ।

ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుదేహ -
స్సంసాధితాశేషజగద్ధితో యః ॥ **84** ॥ 275

తేజోబలైశ్వర్యమహావబోధ -
సువీర్యశక్త్యాదిగుణైకరాశిః ।
పరః పరాణాం సకలా న యత్ర
క్లేశాదయస్సంతి పరావరేశే ॥ **85** ॥ 276

స ఈశ్వరో వ్యష్టిసమష్టిరూపో
వ్యక్తస్వరూపోఽప్రకటస్వరూపః ।
సర్వేశ్వరస్సర్వదృక్ సర్వవిచ్చ
సమస్తశక్తిః పరమేశ్వరాఖ్యః ॥ **86** ॥ 277

సంజ్ఞాయతే యేన తదస్తదోషం
శుద్ధం పరం నిర్మలమేకరూపం ।
సందృశ్యతే వాప్యవగమ్యతే వా
తజ్జ్ఞానమజ్ఞానమతోఽన్యదుక్తం ॥ **87** ॥ 278

॥ ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠేంఽశే పంచమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠేంఽశే షష్ఠోఽధ్యాయః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ

స్వాధ్యాయసంయమాభ్యాం స దృశ్యతే పురుషోత్తమః।
తత్ప్రాప్తికారణం బ్రహ్మ తదేతదితి పఠ్యతే ॥ **1** ॥ 279

స్వాధ్యాయాద్యోగమాసీత యోగాత్స్వాధ్యాయమావసేత్।
స్వాధ్యాయయోగసంపత్త్యా పరమాత్మా ప్రకాశతే ॥ **2** ॥ 280

తదీక్షణాయ స్వాధ్యాయశ్చక్షుర్యోగస్తథా పరం।
న మాంసచక్షుషా ద్రష్టుం బ్రహ్మభూతస్య శక్యతే ॥ **3** ॥ 281

శ్రీమైత్రేయ ఉవాచ

భగవంస్తమహం యోగం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తం వద।
జ్ఞాతే యత్రాఖిలాధారం పశ్యేయం పరమేశ్వరం ॥ **4** ॥ 282

శ్రీపరాశర ఉవాచ

యథా కేశిధ్వజః ప్రాహ ఖాండిక్యాయ మహాత్మనే।
జనకాయ పురా యోగం తమహం కథయామి తే ॥ **5** ॥ 283

శ్రీమైత్రేయ ఉవాచ

ఖాండిక్యః కోఽభవద్బ్రహ్మన్కో వా కేశిధ్వజః కృతీ।
కథం తయోశ్చ సంవాదో యోగసంబంధవానభూత్ ॥ **6** ॥ 284

శ్రీపరాశర ఉవాచ

ధర్మధ్వజో వై జనకస్తస్య పుత్రోఽమితధ్వజః।
కృతధ్వజశ్చ నామ్నాసీత్సదాధ్యాత్మరతిర్నృపః ॥ **7** ॥ 285

కృతధ్వజస్య పుత్రోఽభూత్ ఖ్యాతః కేశిధ్వజో నృపః।
పుత్రోఽమితధ్వజస్యాపి ఖాండిక్యజనకోఽభవత్ ॥ **8** ॥ 286

కర్మమార్గేణ ఖాండిక్యః పృథివ్యామభవత్ప్రథీ।
కేశిధ్వజోఽప్యతీవాసీదాత్మవిద్యావిశారదః ॥ **9** ॥ 287

తావుభావపి చైవాస్తాం విజిగీషూ పరస్పరం।
కేశిధ్వజేన ఖాండిక్యస్స్వరాజ్యాదవరోపితః ॥ **10** ॥ 288

పురోధసా మంత్రిభిశ్చ సమవేతోఽల్పసాధనః।
రాజ్యాన్నిరాకృతస్సోఽథ దుర్గారణ్యచరోఽభవత్ ॥ **11** ॥ 289

ఇయాజ సోఽపి సుబహూన్యజ్ఞాంజ్ఞానవ్యపాశ్రయః।
బ్రహ్మవిద్యామధిష్ఠాయ తర్తుం మృత్యుమవిద్యయా ॥ **12** ॥ 290

ఏకదా వర్తమానస్య యాగే యోగవిదాం వర।
ధర్మధేనుం జఘానోగ్రశ్శార్దూలో విజనే వనే ॥ **13** ॥ 291

తతో రాజా హతాం శ్రుత్వా ధేనుం వ్యాఘ్రేణ చర్త్విజః।
ప్రాయశ్చిత్తం స పప్రచ్ఛ కిమత్రేతి విధీయతాం ॥ **14** ॥ 292

తేఽప్యూచుర్న వయం విద్మః కశేరుః పృచ్ఛ్యతామితి।
కశేరురపి తేనోక్తస్తథైవ ప్రాహ భార్గవం ॥ **15** ॥ 293

శునకం పృచ్ఛ రాజేంద్ర నాహం వేద్మి స వేత్స్యతి।
స గత్వా తమపృచ్ఛచ్చ సోఽప్యాహ శృణు యన్మునే ॥ **16** ॥ 294

న కశేరుర్న చైవాహం న చాన్యః సాంప్రతం భువి।
వేత్త్యేక ఏవ త్వచ్ఛత్రుః ఖాండిక్యో యో జితస్త్వయా ॥ **17** ॥ 295

స చాహ తం వ్రజామ్యేష ప్రష్టుమాత్మరిపుం మునే।
ప్రాప్త ఏవ మహాయజ్ఞో యది మాం స హనిష్యతి ॥ **18** ॥ 296

ప్రాయశ్చిత్తమశేషేణ స చేత్పృష్టో వదిష్యతి।
తతశ్చావికలో యాగో మునిశ్రేష్ఠ భవిష్యతి ॥ **19** ॥ 297

శ్రీపరాశర ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా రథమారుహ్య కృష్ణాజినధరో నృపః।
వనం జగామ యత్రాస్తే స ఖాండిక్యో మహామతిః ॥ **20** ॥ 298

తమాపతంతమాలోక్య ఖాండిక్యో రిపుమాత్మనః।
ప్రోవాచ క్రోధతామ్రాక్షస్సమారోపితకార్ముకః ॥ **21** ॥ 299

ఖాండిక్య ఉవాచ

కృష్ణాజినం త్వం కవచమాబధ్యాస్మాన్హనిష్యసి।
కృష్ణాజినధరే వేత్సి న మయి ప్రహరిష్యతి ॥ **22** ॥ 300

మృగాణాం వద పృష్ఠేషు మూఢ కృష్ణాజినం న కిం।
యేషాం మయా త్వయా చోగ్రాః ప్రహితాశ్శితసాయకాః ॥ **23** ॥ 301

స త్వామహం హనిష్యామి న మే జీవన్విమోక్ష్యసే।
ఆతతాయ్యసి దుర్బుద్ధే మమ రాజ్యహరో రిపుః ॥ **24** ॥ 302

కేశిధ్వజ ఉవాచ

ఖాండిక్య సంశయం ప్రష్టుం భవంతమహమాగతః।
న త్వాం హంతుం విచార్యైతత్కోపం బాణం విముంచ వా ॥ **25** ॥ 303

శ్రీపరాశర ఉవాచ

తతస్స మంత్రిభిస్సార్ద్ధమేకాంతే సపురోహితః।
మంత్రయామాస ఖాండిక్యస్సర్వైరేవ మహామతిః ॥ **26** ॥ 304

తమూచుర్మంత్రిణో వధ్యో రిపురేష వశం గతః।
హతేఽస్మిన్పృథివీ సర్వా తవ వశ్యా భవిష్యతి ॥ **27** ॥ 305

ఖాండిక్యశ్చాహ తాన్సర్వానేవమేతన్న సంశయః।
హతేఽస్మిన్పృథివీ సర్వా మమ వశ్యా భవిష్యతి ॥ **28** ॥ 306

పరలోకజయస్తస్య పృథివీ సకలా మమ।
న హన్మి చేల్లోకజయో మమ తస్య వసుంధరా ॥ **29** ॥ 307

నాహం మన్యే లోకజయాదధికా స్యాద్వసుంధరా।
పరలోకజయోఽనంతస్స్వల్పకాలో మహీజయః ॥ **30** ॥ 308

తస్మాన్నైనం హనిష్యామి యత్పృచ్ఛతి వదామి తత్ ॥ **31** ॥ 309

శ్రీపరాశర ఉవాచ

తతస్తమభ్యుపేత్యాహ ఖాండిక్యజనకో రిపుం।
ప్రష్టవ్యం యత్త్వయా సర్వం తత్పృచ్ఛస్వ వదామ్యహం ॥ **32** ॥ 310

తతస్సర్వం యథావృత్తం ధర్మధేనువధం ద్విజ।
కథయిత్వా స పప్రచ్ఛ ప్రాయశ్చిత్తం హి తద్గతం ॥ **33** ॥ 311

స చాచష్ట యథాన్యాయం ద్విజ కేశిధ్వజాయ తత్।
ప్రాయశ్చిత్తమశేషేణ యద్వై తత్ర విధీయతే ॥ **34** ॥ 312

విదితార్థస్స తేనైవ హ్యనుజ్ఞాతో మహాత్మనా।
యాగభూమిముపాగమ్య చక్రే సర్వాః క్రియాః క్రమాత్ ॥ **35** ॥ 313

క్రమేణ విధివద్యాగం నీత్వా సోఽవభృథాప్లుతః।
కృతకృత్యస్తతో భూత్వా చింతయామాస పార్థివః ॥ **36** ॥ 314

పూజితాశ్చ ద్విజాస్సర్వే సదస్యా మానితా మయా।
తథైవార్థిజనోఽప్యర్థైర్యోజితోఽభిమతైర్మయా ॥ **37** ॥ 315

యథార్థమస్య లోకస్య మయా సర్వం విచేష్టితం।
అనిష్పన్నక్రియం చేతస్తథాపి మమ కిం యథా ॥ **38** ॥ 316

ఇత్థం సంచింతయన్నేవ సస్మార స మహీపతిః।
ఖాండిక్యాయ న దత్తేతి మయా వై గురుదక్షిణా ॥ **39** ॥ 317

స జగామ తదా భూయో రథమారుహ్య పార్థివః।
మైత్రేయ దుర్గగహనం ఖాండిక్యో యత్ర సంస్థితః ॥ **40** ॥ 318

ఖాండిక్యోఽపి పునర్దృష్ట్వా తమాయాంతం ధృతాయుధం।
తస్థౌ హంతుం కృతమతిస్తమాహ స పునర్నృపః ॥ **41** ॥ 319

భో నాహం తేఽపరాధాయ ప్రాప్తః ఖాండిక్య మా క్రుధః।
గురోర్నిష్క్రయదానాయ మామవేహి త్వమాగతం ॥ **42** ॥ 320

నిష్పాదితో మయా యాగః సమ్యక్త్వదుపదేశతః।
సోఽహం తే దాతుమిచ్ఛామి వృణీష్వ గురుదక్షిణాం ॥ **43** ॥ 321

శ్రీపరాశర ఉవాచ

భూయస్స మంత్రిభిస్సార్ధం మంత్రయామాస పార్థివః।
గురునిష్క్రయకామోఽయం కిం మయా ప్రార్థ్యతామితి ॥ **44** ॥ 322

తమూచుర్మంత్రిణో రాజ్యమశేషం ప్రార్థ్యతామయం।
శత్రుభిః ప్రార్థ్యతే రాజ్యమనాయాసితసైనికైః ॥ **45** ॥ 323

ప్రహస్య తానాహ నృపస్స ఖాండిక్యో మహామతిః।
స్వల్పకాలం మహీపాల్యం మాదృశైః ప్రార్థ్యతే కథం ॥ **46** ॥ 324

ఏవమేతద్భవంతోఽత్ర హ్యర్థసాధనమంత్రిణః।
పరమార్థః కథం కోఽత్ర యూయం నాత్ర విచక్షణాః ॥ **47** ॥ 325

శ్రీపరాశర ఉవాచ

ఇత్యుక్త్వా సముపేత్యైనం స తు కేశిధ్వజం నృపః।
ఉవాచ కిమవశ్యం త్వం దదాసి గురుదక్షిణాం ॥ **48** ॥ 326

బాఢమిత్యేవ తేనోక్తః ఖాండిక్యస్తమథాబ్రవీత్।
భవానధ్యాత్మవిజ్ఞానపరమార్థవిచక్షణః ॥ **49** ॥ 327

యది చేద్దీయతే మహ్యం భవతా గురునిష్క్రయః।
తత్క్లేశప్రశమాయాలం యత్కర్మ తదుదీరయ ॥ **50** ॥ 328

॥ ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠేంఽశే షష్ఠోఽధ్యాయః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠేంఽశే సప్తమోఽధ్యాయః ॥

కేశిధ్వజ ఉవాచ

న ప్రార్థితం త్వయా కస్మాదస్మద్రాజ్యమకంటకం ।
రాజ్యలాభాద్వినా నాన్యత్క్షత్రియాణామతిప్రియం ॥ **1** ॥ 329

ఖాండిక్య ఉవాచ

కేశిధ్వజ నిబోధ త్వం మయా న ప్రార్థితం యతః ।
రాజ్యమేతదశేషం తే యత్ర గృధ్నంత్యపండితాః ॥ **2** ॥ 330

క్షత్రియాణామయం ధర్మో యత్ప్రజాపరిపాలనం ।
వధశ్చ ధర్మయుద్ధేన స్వరాజ్యపరిపంథినాం ॥ **3** ॥ 331

తత్రాశక్తస్య మే దోషో నైవాస్త్యపహృతే త్వయా ।
బంధాయైవ భవత్యేషా హ్యవిద్యాప్యక్రమోజ్ఝితా ॥ **4** ॥ 332

జన్మోపభోగలిప్సార్థమియం రాజ్యస్పృహా మమ ।
అన్యేషాం దోషజా సైవ ధర్మం వై నానురుధ్యతే ॥ **5** ॥ 333

న యాచ్ఞా క్షత్రబంధూనాం ధర్మాయైతత్సతాం మతం ।
అతో న యాచితం రాజ్యమవిద్యాంతర్గతం తవ ॥ **6** ॥ 334

రాజ్యే గృధ్నంత్యవిద్వాంసో మమత్వాహృతచేతసః ।
అహంమానమహాపానమదమత్తా న మాదృశాః ॥ **7** ॥ 335

శ్రీపరాశర ఉవాచ

ప్రహృష్టస్సాధ్వితి ప్రాహ తతః కేశిధ్వజో నృపః।
ఖాండిక్యజనకం ప్రీత్యా శ్రూయతాం వచనం మమ ॥ **8** ॥ 336

అహం హ్యవిద్యయా మృత్యుం తర్తుకామః కరోమి వై।
రాజ్యం యాగాంశ్చ వివిధాన్భోగైః పుణ్యక్షయం తథా ॥ **9** ॥ 337

తదిదం తే మనో దిష్ట్యా వివేకైశ్వర్యతాం గతం।
తచ్ఛ్రుయతామవిద్యాయాస్స్వరూపం కులనందన ॥ **10** ॥ 338

అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్యా చాస్వే స్వమితి యా మతిః।
సంసారతరుసంభూతిబీజమేతద్ద్విధా స్థితం ॥ **11** ॥ 339

పంచభూతాత్మకే దేహే దేహీ మోహతమోవృతః।
అహం మమైతదిత్యుచ్చైః కురుతే కుమతిర్మతిం ॥ **12** ॥ 340

ఆకాశవాయ్వగ్నిజలపృథివీభ్యః పృథక్ స్థితే।
ఆత్మన్యాత్మమయం భావం కః కరోతి కలేవరే ॥ **13** ॥ 341

కలేవరోపభోగ్యం హి గృహక్షేత్రాదికం చ కః।
అదేహే హ్యాత్మని ప్రాజ్ఞో మమేదమితి మన్యతే ॥ **14** ॥ 342

ఇత్థం చ పుత్రపౌత్రేషు తద్దేహోత్పాదితేషు కః।
కరోతి పండితస్స్వామ్యమనాత్మని కలేవరే ॥ **15** ॥ 343

సర్వం దేహోపభోగాయ కురుతే కర్మ మానవః।
దేహశ్చాన్యో యదా పుంసస్తదా బంధాయ తత్పరం ॥ **16** ॥ 344

మృణ్మయం హి యథా గేహం లిప్యతే వై మృదంభసా।
పార్థివోఽయం తథా దేహో మృదంబ్వాలేపనస్థితః ॥ **17** ॥ 345

పంచభూతాత్మకైర్భోగైః పంచభూతాత్మకం వపుః।
ఆప్యాయతే యది తతః పుంసో భోగోఽత్ర కిం కృతః ॥ **18** ॥ 346

అనేకజన్మసాహస్త్రీం సంసారపదవీం వ్రజన్ ।
మోహశ్రమం ప్రయాతోఽసౌ వాసనారేణుకుంఠితః ॥ **19** ॥ 347

ప్రక్షాల్యతే యదా సోఽస్య రేణుర్జ్ఞానోష్ణవారిణా ।
తదా సంసారపాంథస్య యాతి మోహశ్రమశ్శమం ॥ **20** ॥ 348

మోహశ్రమే శమం యాతే స్వస్థాంతఃకరణః పుమాన్ ।
అనన్యాతిశయాబాధం పరం నిర్వాణమృచ్ఛతి ॥ **21** ॥ 349

నిర్వాణమయ ఏవాయమాత్మా జ్ఞానమయోఽమలః ।
దుఃఖాజ్ఞానమయా ధర్మాః ప్రకృతేస్తే తు నాత్మనః ॥ **22** ॥ 350

జలస్య నాగ్నిసంసర్గః స్థాలీసంగాత్తథాపి హి ।
శబ్దోద్రేకాదికాంధర్మాంస్తత్కరోతి యథా నృప ॥ **23** ॥ 351

తథాత్మా ప్రకృతేస్సంగాదహమ్మానాదిదూషితః ।
భజతే ప్రాకృతాంధర్మానన్యస్తేభ్యో హి సోఽవ్యయః ॥ **24** ॥ 352

తదేతత్కథితం బీజమవిద్యాయా మయా తవ ।
క్లేశానాం చ క్షయకరం యోగాదన్యన్న విద్యతే ॥ **25** ॥ 353

ఖాండిక్య ఉవాచ

తం తు బ్రూహి మహాభాగ యోగం యోగవిదుత్తమ ।
విజ్ఞాతయోగశాస్త్రార్థస్త్వమస్యాం నిమిసంతతౌ ॥ **26** ॥ 354

కేశిధ్వజ ఉవాచ

యోగస్వరూపం ఖాండిక్య శ్రూయతాం గదతో మమ ।
యత్ర స్థితో న చ్యవతే ప్రాప్య బ్రహ్మాలయం మునిః ॥ **27** ॥ 355

మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః ।
బంధాయ విషయాసంగ ముక్త్యై నిర్విషయం మనః ॥ **28** ॥ 356

విషయేభ్యస్సమాహృత్య విజ్ఞానాత్మా మనో మునిః।
చింతయేన్ముక్తయే తేన బ్రహ్మభూతం పరేశ్వరం ॥ **29** ॥ 357

ఆత్మభావం నయత్యేనం తద్బ్రహ్మ ధ్యాయినం మునిం।
వికార్యమాత్మనశ్శక్త్యా లోహమాకర్షకో యథా ॥ **30** ॥ 358

ఆత్మప్రయత్నసాపేక్షా విశిష్టా యా మనోగతిః।
తస్యా బ్రహ్మణి సంయోగో యోగ ఇత్యభిధీయతే ॥ **31** ॥ 359

ఏవమత్యంతవైశిష్ట్యయుక్తధర్మోపలక్షణః।
యస్య యోగస్స వై యోగీ ముముక్షురభిధీయతే ॥ **32** ॥ 360

యోగయుక్ ప్రథమం యోగీ యుంజానో హ్యభిధీయతే।
వినిష్పన్నసమాధిస్తు పరం బ్రహ్మోపలబ్ధిమాన్ ॥ **33** ॥ 361

యద్యంతరాయదోషేణ దూష్యతే చాస్య మానసం।
జన్మాంతరైరభ్యసతో ముక్తిః పూర్వస్య జాయతే ॥ **34** ॥ 362

వినిష్పన్నసమాధిస్తు ముక్తిం తత్రైవ జన్మని।
ప్రాప్నోతి యోగీ యోగాగ్నిదగ్ధకర్మచయోఽచిరాత్ ॥ **35** ॥ 363

బ్రహ్మచర్యమహింసాం చ సత్యాస్తేయాపరిగ్రహాన్।
సేవేత యోగీ నిష్కామో యోగ్యతాం స్వమనో నయన్ ॥ **36** ॥ 364

స్వాధ్యాయశౌచసంతోషతపాంసి నియతాత్మవాన్।
కుర్వీత బ్రహ్మణి తథా పరస్మిన్ప్రవణం మనః ॥ **37** ॥ 365

ఏతే యమాస్సనియమాః పంచ పంచ చ కీర్తితాః।
విశిష్టఫలదాః కామ్యా నిష్కామాణాం విముక్తిదాః ॥ **38** ॥ 366

ఏకం భద్రాసనాదీనాం సమాస్థాయ గుణైర్యుతః।
యమాఖ్యైర్నియమాఖ్యైశ్చ యుంజీత నియతో యతిః ॥ **39** ॥ 367

ప్రాణాఖ్యమనిలం వశ్యమభ్యాసాత్కురుతే తు యత్।
ప్రాణాయామస్స విజ్ఞేయస్సబీజోఽబీజ ఏవ చ ॥ **40** ॥ 368

పరస్పరేణాభిభవం ప్రాణాపానౌ యథానిలౌ।
కురుతస్సద్విధానేన తృతీయస్సంయమాత్తయోః ॥ **41** ॥ 369

తస్య చాలంబనవతః స్థూలరూపం ద్విజోత్తమ।
ఆలంబనమనంతస్య యోగినోఽభ్యసతః స్మృతం ॥ **42** ॥ 370

శబ్దాదిష్వనురక్తాని నిగృహ్యాక్షాణి యోగవిత్।
కుర్యాచ్చిత్తానుకారీణి ప్రత్యాహారపరాయణః ॥ **43** ॥ 371

వశ్యతా పరమా తేన జాయతేఽతిచలాత్మనాం।
ఇంద్రియాణామవశ్యైస్తైర్న యోగీ యోగసాధకః ॥ **44** ॥ 372

ప్రాణాయామేన పవనే ప్రత్యాహారేణ చేంద్రియే।
వశీకృతే తతః కుర్యాత్స్థితం చేతశ్శుభాశ్రయే ॥ **45** ॥ 373

ఖాండిక్య ఉవాచ

కథ్యతాం మే మహాభాగ చేతసో యశ్శుభాశ్రయః।
యదాధారమశేషం తద్ధంతి దోషమలోద్భవం ॥ **46** ॥ 374

కేశిధ్వజ ఉవాచ

ఆశ్రయశ్చేతసో బ్రహ్మ ద్విధా తచ్చ స్వభావతః।
భూప మూర్త్తమమూర్త్తం చ పరం చాపరమేవ చ ॥ **47** ॥ 375

త్రివిధా భావనా భూప విశ్వమేతన్నిబోధతాం।
బ్రహ్మాఖ్యా కర్మసంజ్ఞా చ తథా చైవోభయాత్మికా ॥ **48** ॥ 376

కర్మభావాత్మికా హ్యేకా బ్రహ్మభావాత్మికా పరా।
ఉభయాత్మికా తథైవాన్యా త్రివిధా భావభావనా ॥ **49** ॥ 377

సనందనాదయో యే తు బ్రహ్మభావనయా యుతాః।
కర్మభావనయా చాన్యే దేవాద్యాః స్థావరాశ్చరాః ॥ **50** ॥ 378

హిరణ్యగర్భాదిషు చ బ్రహ్మకర్మాత్మికా ద్విధా।
బోధాధికారయుక్తేషు విద్యతే భావభావనా ॥ **51** ॥ 379

అక్షీణేషు సమస్తేషు విశేషజ్ఞానకర్మసు।
విశ్వమేతత్పరం చాన్యద్భేదభిన్నదృశాం నృణాం ॥ **52** ॥ 380

ప్రత్యస్తమితభేదం యత్సత్తామాత్రమగోచరం।
వచసామాత్మసంవేద్యం తజ్జ్ఞానం బ్రహ్మసంజ్ఞితం ॥ **53** ॥ 381

తచ్చ విష్ణోః పరం రూపమరూపాఖ్యమనుత్తమం।
విశ్వస్వరూపవైరూప్యలక్షణం పరమాత్మనః ॥ **54** ॥ 382

న తద్యోగయుజా శక్యం నృప చింతయితుం యతః।
తతః స్థూలం హరే రూపం చింతయేద్విశ్వగోచరం ॥ **55** ॥ 383

హిరణ్యగర్భో భగవాన్వాసుదేవః ప్రజాపతిః।
మరుతో వసవో రుద్రా భాస్కరాస్తారకా గ్రహాః ॥ **56** ॥ 384

గంధర్వయక్షదైత్యాద్యాస్సకలా దేవయోనయః।
మనుష్యాః పశవశ్శైలాస్సముద్రాస్సరితో ద్రుమాః ॥ **57** ॥ 385

భూప భూతాన్యశేషాణి భూతానాం యే చ హేతవః।
ప్రధానాదివిశేషాంతం చేతనాచేతనాత్మకం ॥ **58** ॥ 386

ఏకపాదం ద్విపాదం చ బహుపాదమపాదకం।
మూర్తమేతద్ధరే రూపం భావనాత్రితయాత్మకం ॥ **59** ॥ 387

ఏతత్సర్వమిదం విశ్వం జగదేతచ్చరాచరం।
పరబ్రహ్మస్వరూపస్య విష్ణోశ్శక్తిసమన్వితం ॥ **60** ॥ 388

విష్ణుశక్తిః పరా ప్రోక్తా క్షేత్రజ్ఞాఖ్యా తథాఽపరా।
అవిద్యా కర్మసంజ్ఞాన్యా తృతీయా శక్తిరిష్యతే ॥ **61** ॥ 389

యయా క్షేత్రజ్ఞశక్తిస్సా వేష్టితా నృప సర్వగా।
సంసారతాపానఖిలానవాప్నోత్యతిసంతతాన్ ॥ **62** ॥ 390

తయా తిరోహితత్వాచ్చ శక్తిః క్షేత్రజ్ఞసంజ్ఞితా।
సర్వభూతేషు భూపాల తారతమ్యేన లక్ష్యతే ॥ **63** ॥ 391

అప్రాణవత్సు స్వల్పా సా స్థావరేషు తతోఽధికా।
సరీసృపేషు తేభ్యోఽపి హ్యతిశక్త్యా పతత్త్రిషు ॥ **64** ॥ 392

పతత్త్రిభ్యో మృగాస్తేభ్యస్తచ్ఛక్త్యా పశవోఽధికాః।
పశుభ్యో మనుజాశ్చాతిశక్త్యా పుంసః ప్రభావితాః ॥ **65** ॥ 393

తేభ్యోఽపి నాగగంధర్వయక్షాద్యా దేవతా నృప ॥ **66** ॥ 394

శక్రస్సమస్తదేవేభ్యస్తతశ్చాతి ప్రజాపతిః।
హిరణ్యగర్భోఽపి తతః పుంసః శక్త్యుపలక్షితః ॥ **67** ॥ 395

ఏతాన్యశేషరూపాణి తస్య రూపాణి పార్థివ।
యతస్తచ్ఛక్తియోగేన యుక్తాని నభసా యథా ॥ **68** ॥ 396

ద్వితీయం విష్ణుసంజ్ఞస్య యోగిధ్యేయం మహామతే।
అమూర్తం బ్రహ్మణో రూపం యత్సదిత్యుచ్యతే బుధైః ॥ **69** ॥ 397

సమస్తాః శక్తయశ్చైతా నృప యత్ర ప్రతిష్ఠితాః।
తద్విశ్వరూపవైరూప్యం రూపమన్యద్ధరేర్మహత్ ॥ **70** ॥ 398

సమస్తశక్తిరూపాణి తత్కరోతి జనేశ్వర।
దేవతిర్యఙ్మనుష్యాదిచేష్టావంతి స్వలీలయా ॥ **71** ॥ 399

జగతాముపకారాయ న సా కర్మనిమిత్తజా ।
చేష్టా తస్యాప్రమేయస్య వ్యాపిన్యవ్యాహతాత్మికా ॥ **72** ॥ 400

తద్రూపం విశ్వరూపస్య తస్య యోగయుజా నృప ।
చింత్యమాత్మవిశుద్ధ్యర్థం సర్వకిల్బిషనాశనం ॥ **73** ॥ 401

యథాగ్నిరుద్ధతశిఖః కక్షం దహతి సానిలః ।
తథా చిత్తస్థితో విష్ణుర్యోగినాం సర్వకిల్బిషం ॥ **74** ॥ 402

తస్మాత్సమస్తశక్తీనామాధారే తత్ర చేతసః ।
కుర్వీత సంస్థితిం సా తు విజ్ఞేయా శుద్ధధారణా ॥ **75** ॥ 403

శుభాశ్రయః స చిత్తస్య సర్వగస్యాచలాత్మనః ।
త్రిభావభావనాతీతో ముక్తయే యోగినో నృప ॥ **76** ॥ 404

అన్యే తు పురుషవ్యాఘ్ర చేతసో యే వ్యపాశ్రయాః ।
అశుద్ధాస్తే సమస్తాస్తు దేవాద్యాః కర్మయోనయః ॥ **77** ॥ 405

మూర్త్తం భగవతో రూపం సర్వాపాశ్రయనిఃస్పృహం ।
ఏషా వై ధారణా ప్రోక్తా యచ్చిత్తం తత్ర ధార్యతే ॥ **78** ॥ 406

యచ్చ మూర్త్తం హరే రూపం యాదృక్చింత్యం నరాధిప ।
తచ్ఛ్చాయతామనాధారా ధారణా నోపపద్యతే ॥ **79** ॥ 407

ప్రసన్నవదనం చారుపద్మపత్రోపమేక్షణం ।
సుకపోలం సువిస్తీర్ణలలాటఫలకోజ్జ్వలం ॥ **80** ॥ 408

సమకర్ణాంతవిన్యస్తచారుకుండలభూషణం ।
కంబుగ్రీవం సువిస్తీర్ణశ్రీవత్సాంకితవక్షసం ॥ **81** ॥ 409

వలిత్రిభంగినా మగ్ననాభినా హ్యుదరేణ చ ।
ప్రలంబాష్టభుజం విష్ణుమథవాపి చతుర్భుజం ॥ **82** ॥ 410

సమస్థితోరుజంగం చ సుస్థితాంఘ్రివరాంబుజం।
చింతయేద్బ్రహ్మభూతం తం పీతనిర్మలవాససం ॥ **83** ॥ 411

కిరీటహారకేయూరకటకాదివిభూషితం ॥ **84** ॥ 412

శార్ఙ్గ శంఖగదాఖంగచక్రాక్షవలయాన్వితం।
వరదాభయహస్తం చ ముద్రికారత్నభూషితం ॥ **85** ॥ 413

చింతయేత్తన్మయో యోగీ సమాధాయాత్మమానసం।
తావద్యావద్దృఢీభూతా తత్రైవ నృప ధారణా ॥ **86** ॥ 414

వ్రజతస్తిష్ఠతోఽన్యద్వా స్వేచ్ఛయా కర్మ కుర్వతః।
నాపయాతి యదా చిత్తాత్సిద్ధాం మన్యేత తాం తదా ॥ **87** ॥ 415

తతః శంఖగదాచక్రశార్ఙ్గాదిరహితం బుధః।
చింతయేద్భగవద్రూపం ప్రశాంతం సాక్షసూత్రకం ॥ **88** ॥ 416

సా యదా ధారణా తద్వదవస్థానవతీ తతః।
కిరీటకేయూరముఖైర్భూషణై రహితం స్మరేత్ ॥ **89** ॥ 417

తదేకావయవం దేవం చేతసా హి పునర్బుధః।
కుర్యాత్తతోఽవయవిని ప్రణిధానపరో భవేత్ ॥ **90** ॥ 418

తద్రూపప్రత్యయా చైకా సంతతిశ్చాన్యనిఃస్పృహా।
తద్ధ్యానం ప్రథమైరంగైః షడ్భిర్నిష్పాద్యతే నృప ॥ **91** ॥ 419

తస్యైవ కల్పనాహీనం స్వరూపగ్రహణం హి యత్।
మనసా ధ్యాననిష్పాద్యం సమాధిః సోఽభిధీయతే ॥ **92** ॥ 420

విజ్ఞానం ప్రాపకం ప్రాప్యే పరే బ్రహ్మణి పార్థివ।
ప్రాపణీయస్తథైవాత్మా ప్రక్షీణాశేషభావనః ॥ **93** ॥ 421

క్షేత్రజ్ఞః కరణీ జ్ఞానం కరణం తస్య తేన తత్ ।
నిష్పాద్య ముక్తికార్యం వై కృతకృత్యో నివర్తతే ॥ **94** ॥ 422

తద్భావభావమాపన్నస్తతోఽసౌ పరమాత్మనా ।
భవత్యభేదీ భేదశ్చ తస్యాజ్ఞానకృతో భవేత్ ॥ **95** ॥ 423

విభేదజనకేఽజ్ఞానే నాశమాత్యంతికం గతే ।
ఆత్మనో బ్రహ్మణో భేదమసంతం కః కరిష్యతి ॥ **96** ॥ 424

ఇత్యుక్తస్తే మయా యోగః ఖాండిక్య పరిపృచ్ఛతః ।
సంక్షేపవిస్తరాభ్యాం తు కిమన్యత్క్రియతాం తవ ॥ **97** ॥ 425

ఖాండిక్య ఉవాచ

కథితే యోగసద్భావే సర్వమేవ కృతం మమ ।
తవోపదేశేనాశేషో నష్టశ్చిత్తమలో యతః ॥ **98** ॥ 426

మమేతి యన్మయా చోక్తమసదేతన్న చాన్యథా ।
నరేంద్ర గదితుం శక్యమపి విజ్ఞేయవేదిభిః ॥ **99** ॥ 427

అహం మమేత్యవిద్యేయం వ్యవహారస్తథానయోః ।
పరమార్థస్త్వసంలాపో గోచరే వచసాం న యః ॥ **100** ॥ 428

తద్గచ్ఛ శ్రేయసే సర్వం మమైతద్భవతా కృతం ।
యద్విముక్తిప్రదో యోగః ప్రోక్తః కేశిధ్వజావ్యయః ॥ **101** ॥ 429

శ్రీపరాశర ఉవాచ

యథార్హం పూజయా తేన ఖాండిక్యేన స పూజితః ।
ఆజగామ పురం బ్రహ్మంస్తతః కేశిధ్వజో నృపః ॥ **102** ॥ 430

ఖాండిక్యోఽపి సుతం కృత్వా రాజానం యోగసిద్ధయే ।
వనం జగామ గోవిందే వినివేశితమానసః ॥ **103** ॥ 431

తత్రైకాంతమతిర్భూత్వా యమాదిగుణసంయుతః।
విష్ణ్వాఖ్యే నిర్మలే బ్రహ్మణ్యవాప నృపతిర్లయం ॥ **104** ॥ 432

కేశిధ్వజో విముక్త్యర్థం స్వకర్మక్షపణోన్ముఖః।
బుభుజే విషయాన్కర్మ చక్రే చానభిసంహితం ॥ **105** ॥ 433

సకల్యాణోపభోగైశ్చ క్షీణపాపోఽమలస్తథా।
అవాప సిద్ధిమత్యంతాం తాపక్షయఫలాం ద్విజ ॥ **106** ॥ 434

॥ ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠేంఽశే సప్తమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ షష్ఠేంఽశే అష్టమోఽధ్యాయః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ

ఇత్యేష కథితః సమ్యక్ తృతీయః ప్రతిసంచరః।
ఆత్యంతికో విముక్తిర్యా లయో బ్రహ్మణి శాశ్వతే ॥ **1** ॥ 435

సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశమన్వంతరాణి చ।
వంశానుచరితం చైవ భవతో గదితం మయా ॥ **2** ॥ 436

పురాణం వైష్ణవం చైతత్సర్వకిల్బిషనాశనం।
విశిష్టం సర్వశాస్త్రేభ్యః పురుషార్థోపపాదకం ॥ **3** ॥ 437

తుభ్యం యథావన్మైత్రేయ ప్రోక్తం శుశ్రూషవేఽవ్యయం।
యదన్యదపి వక్తవ్యం తత్పృచ్ఛాద్య వదామి తే ॥ **4** ॥ 438

శ్రీమైత్రేయ ఉవాచ

భగవన్యథితం సర్వం యత్పృష్టోఽసి మయా మునే।
శ్రుతం చైతన్మయా భక్త్యా నాన్యత్ప్రష్టవ్యమస్తి మే ॥ **5** ॥ 439

విచ్ఛిన్నాః సర్వసందేహా వైమల్యం మనసః కృతం।
త్వత్ప్రసాదాన్మయా జ్ఞాతా ఉత్పత్తిస్థితిసంక్షయాః ॥ **6** ॥ 440

జ్ఞాతశ్చతుర్విధో రాశిః శక్తిశ్చ త్రివిధా గురో।
విజ్ఞాతా సా చ కార్త్స్న్యేన త్రివిధా భావభావనా ॥ **7** ॥ 441

త్వత్ప్రసాదాన్మయా జ్ఞాతం జ్ఞేయమన్యైరలం ద్విజ।
యదేతదఖిలం విష్ణోర్జగన్న వ్యతిరిచ్యతే ॥ **8** ॥ 442

కృతార్థోఽహమసందేహస్త్వత్ప్రసాదాన్మహామునే।
వర్ణధర్మాదయో ధర్మా విదితా యదశేషతః ॥ **9** ॥ 443

ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ జ్ఞాతం కర్మ మయాఖిలం।
ప్రసీద విప్రప్రవర నాన్యత్ప్రష్టవ్యమస్తి మే ॥ **10** ॥ 444

యదస్య కథనాయాసైర్యోజితోఽసి మయా గురో।
తత్క్షమ్యతాం విశేషోఽస్తి న సతాం పుత్రశిష్యయోః ॥ **11** ॥ 445

శ్రీపరాశర ఉవాచ

ఏతత్తే యన్మయాఖ్యాతం పురాణం వేదసమ్మతం।
శ్రుతేఽస్మిన్సర్వదోషోత్థః పాపరాశిః ప్రణశ్యతి ॥ **12** ॥ 446

సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశమన్వంతరాణి చ।
వంశానుచరితం కృత్స్నం మయాత్ర తవ కీర్తితం ॥ **13** ॥ 447

అత్ర దేవాస్తథా దైత్యా గంధర్వోరగరాక్షసాః।
యక్షవిద్యాధరాస్సిద్ధాః కథ్యంతేఽప్సరసస్తథా ॥ **14** ॥ 448

మునయో భావితాత్మానః కథ్యంతే తపసాన్వితాః।
చాతుర్వర్ణ్య తథా పుంసాం విశిష్టచరితాని చ ॥ **15** ॥ 449

పుణ్యాః ప్రదేశా మేదిన్యాః పుణ్యా నద్యోఽథ సాగరాః।
పర్వతాశ్చ మహాపుణ్యాశ్చరితాని చ ధీమతాం ॥ **16** ॥ 450

వర్ణధర్మాదయో ధర్మా వేదశాస్త్రాణి కృత్స్నశః।
యేషాం సంస్మరణాత్సద్యః సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ **17** ॥ 451

ఉత్పత్తిస్థితినాశానాం హేతుర్యో జగతోఽవ్యయః।
స సర్వభూతస్సర్వాత్మా కథ్యతే భగవాన్హరిః ॥ **18** ॥ 452

అవశేనాపి యన్నామ్ని కీర్తితే సర్వపాతకైః ।
పుమాన్విముచ్యతే సద్యః సింహత్రస్తైర్వృకైరివ ॥ **19** ॥ 453

యన్నామకీర్తనం భక్త్యా విలాయనమనుత్తమం ।
మైత్రేయాశేషపాపానాం ధాతూనామివ పావకః ॥ **20** ॥ 454

కలికల్మషమత్యుగ్రం నరకార్తిప్రదం నృణాం ।
ప్రయాతి విలయం సద్యః సకృద్యత్ర చ సంస్మృతే ॥ **21** ॥ 455

హిరణ్యగర్భదేవేంద్రరుద్రాదిత్యాశ్వివాయుభిః ।
పావకైర్వసుభిః సాధ్యైర్విశ్వేదేవాదిభిః సురైః ॥ **22** ॥ 456

యక్షరక్షోరగైః సిద్ధైర్దైత్యగంధర్వదానవైః ।
అప్సరోభిస్తథా తారానక్షత్రైః సకలైర్గ్రహైః ॥ **23** ॥ 457

సప్తర్షిభిస్తథా ధిష్ణ్యైర్ధిష్ణ్యాధిపతిభిస్తథా ।
బ్రాహ్మణాద్యైర్మనుష్యైశ్చ తథైవ పశుభిర్మృగైః ॥ **24** ॥ 458

సరీసృపైర్విహంగైశ్చ పలాశాద్యైర్మహీరుహైః ।
వనాగ్నిసాగరసరిత్పాతాలైః సధరాదిభిః ॥ **25** ॥ 459

శబ్దాదిభిశ్చ సహితం బ్రహ్మాండమఖిలం ద్విజ ।
మేరోరివాణుర్యస్యైతద్యన్మయం చ ద్విజోత్తమ ॥ **26** ॥ 460

స సర్వః సర్వవిత్సర్వస్వరూపో రూపవర్జితః ।
భగవాన్కీర్తితో విష్ణురత్ర పాపప్రణాశనః ॥ **27** ॥ 461

యదశ్వమేధావభృథే స్నాతః ప్రాప్నోతి వై ఫలం ।
మానవస్తదవాప్నోతి శ్రుత్వైతన్మునిసత్తమ ॥ **28** ॥ 462

ప్రయాగే పుష్కరే చైవ కురుక్షేత్రే తథార్ణవే ।
కృతోపవాసః ప్రాప్నోతి తదస్య శ్రవణాన్నరః ॥ **29** ॥ 463

యదగ్నిహోత్రే సుహుతే వర్షేణాప్నోతి మానవః।
మహాపుణ్యఫలం విప్ర తదస్య శ్రవణాత్సకృత్ ॥ **30** ॥ 464

యజ్జ్యేష్ఠశుక్ల ద్వాదశ్యాం స్నాత్వా వై యమునాజలే।
మథురాయాం హరిం దృష్ట్వా ప్రాప్నోతి పురుషః ఫలం ॥ **31** ॥ 465

తదాప్నోత్యఖిలం సమ్యగధ్యాయం యః శృణోతి వై।
పురాణస్యాస్య విప్రర్షే కేశవార్పితమానసః ॥ **32** ॥ 466

యమునాసలిలస్నాతః పురుషో మునిసత్తమ।
జ్యేష్ఠామూలే సితే పక్షే ద్వాదశ్యాం సముపోషితః ॥ **33** ॥ 467

సమభ్యర్చ్యాచ్యుతం సమ్యఙ్ మథురాయాం సమాహితః।
అశ్వమేధస్య యజ్ఞస్య ప్రాప్నోత్యవికలం ఫలం ॥ **34** ॥ 468

ఆలోక్యర్ద్ధిమథాన్యేషామున్నీతానాం స్వవంశజైః।
ఏతత్కిలోచురన్యేషాం పితరః సపితామహాః ॥ **35** ॥ 469

కచ్చిదస్మత్కులే జాతః కాలిందీసలిలాప్లుతః।
అర్చయిష్యతి గోవిందం మథురాయాముపోషితః ॥ **36** ॥ 470

జ్యేష్ఠామూలే సితే పక్షే యేనైవం వయమప్యుత।
పరామృద్ధిమవాప్స్యామస్తారితాః స్వకులోద్భవైః ॥ **37** ॥ 471

జ్యేష్ఠామూలే సితే పక్షే సమభ్యర్చ్య జనార్దనం।
ధన్యానాం కులజః పిండాన్యమునాయాం ప్రదాస్యతి ॥ **38** ॥ 472

తస్మిన్కాలే సమభ్యర్చ్య తత్ర కృష్ణం సమాహితః।
దత్త్వా పిండం పితృభ్యశ్చ యమునాసలిలాప్లుతః ॥ **39** ॥ 473

యదాప్నోతి నరః పుణ్యం తారయన్స్వపితామహాన్।
శ్రుత్వాధ్యాయం తదాప్నోతి పురాణస్యాస్య భక్తితః ॥ **40** ॥ 474

ఏతత్సంసారభీరూణాం పరిత్రాణమనుత్తమం।
శ్రావ్యాణాం పరమం శ్రావ్యం పవిత్రాణామనుత్తమం ॥ **41** ॥ 475

దుఃస్వప్ననాశనం నృణాం సర్వదుష్టనిబర్హణం।
మంగలం మంగలానాం చ పుత్రసంపత్ప్రదాయకం ॥ **42** ॥ 476

ఇదమార్షం పురా ప్రాహ బుభవే కమలోద్భవః।
బుభుః ప్రియవ్రతాయాహ స చ భాగురయేఽబ్రవీత్ ॥ **43** ॥ 477

భాగురిః స్తంభమిత్రాయ దధీచాయ స చోక్తవాన్।
సారస్వతాయ తేనోక్తం భృగుస్సారస్వతేన చ ॥ **44** ॥ 478

భృగుణా పురుకుత్సాయ నర్మదాయై స చోక్తవాన్।
నర్మదా ధృతరాష్ట్రాయ నాగాయాపూరణాయ * చ ॥ **45** ॥ 479

తాభ్యాం చ నాగరాజాయ ప్రోక్తం వాసుకయే ద్విజ।
వాసుకిః ప్రాహ వత్సాయ వత్సశ్చాశ్వతరాయ వై ॥ **46** ॥ 480

కంబలాయ చ తేనోక్తమేలాపుత్రాయ తేన వై ॥ **47** ॥ 481

పాతాలం సమనుప్రాప్తస్తతో వేదశిరా మునిః।
ప్రాప్తవానేతదఖిలం స చ ప్రమతయే దదౌ ॥ **48** ॥ 482

దత్తం ప్రమతినా చైతజ్జాతుకర్ణాయ ధీమతే।
జాతుకర్ణేన చైవోక్తమన్యేషాం పుణ్యకర్మణాం ॥ **49** ॥ 483

పులస్త్యవరదానేన మమాప్యేతత్స్మృతిం గతం।
మయాపి తుభ్యం మైత్రేయ యథావత్కథితం త్విదం ॥ **50** ॥ 484

త్వమప్యేతచ్ఛినీకాయ కలేరంతే వదిష్యసి ॥ **51** ॥ 485

ఇత్యేతత్పరమం గుహ్యం
కలికల్మషనాశనం।
యః శృణోతి నరో భక్త్యా
సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ **52** ॥ 486

సమస్తతీర్థస్నానాని సమస్తామరసంస్తుతిః।
కృతా తేన భవేదేతద్యః శృణోతి దినే దినే ॥ **53** ॥ 487

కపిలాదానజనితం
పుణ్యమత్యంతదుర్లభం।
శ్రుత్వైతస్య దశాధ్యాయా -
నవాప్నోతి న సంశయః ॥ **54** ॥ 488

యస్త్వేతత్సకలం శృణోతి పురుషః కృత్వా మనస్యచ్యుతం
సర్వం సర్వమయం సమస్తజగతామాధారమాత్మాశ్రయం।
జ్ఞానజ్ఞేయమనాదిమంతరహితం సర్వామరాణాం హితం
స ప్రాప్నోతి న సంశయోఽస్త్యవికలం యద్వాజిమేధే ఫలం ॥ **55** ॥ 489

యత్రాదౌ భగవాంశ్చరాచరగురుర్మధ్యే తథాంతే చ సః
బ్రహ్మజ్ఞానమయోఽచ్యుతోఽఖిలజగన్మధ్యాంతసర్గప్రభుః।
తత్సర్వం పురుషః పవిత్రమమలం శృణ్వన్పఠన్వాచయన్
ప్రాప్నోత్యస్తి న తత్ఫలం త్రిభువనేష్వేకాంతసిద్ధిర్హరిః ॥ **56** ॥ 490

యస్మిన్న్యస్తమతిర్న యాతి నరకం స్వర్గోఽపి యచ్చింతనే
విఘ్నో యత్ర నివేశితాత్మమనసో బ్రాహ్మోఽపి లోకోఽల్పకః।
ముక్తిం చేతసి యః స్థితోఽమలధియాం పుంసాం దదాత్యవ్యయః
కిం చిత్రం యదఘం ప్రయాతి విలయం తత్రాచ్యుతే కీర్తితే ॥ **57** ॥ 491

యజ్ఞైర్యజ్ఞవిదో యజంతి సతతం యజ్ఞేశ్వరం కర్మిణో
యం వై బ్రహ్మమయం పరావరమయం ధ్యాయంతి చ జ్ఞానినః।

యం సంచింత్య న జాయతే న మ్రియతే నో వర్ద్ధతే హీయతే
నైవాసన్న చ సద్భవత్యతి తతః కిం వా హరేః శ్రూయతాం ॥ **58** ॥ 492

కవ్యం యః పితృరూపధృగ్విధిహుతం హవ్యం చ భుంక్తే విభు -
ర్దేవత్వే భగవాననాదినిధనః స్వాహాస్వధాసంజ్ఞితే ।
యస్మిన్బ్రహ్మణి సర్వశక్తినిలయే మానాని నో మానినాం
నిష్ఠాయై ప్రభవంతి హంతి కలుషం శ్రోత్రం స యాతో హరిః ॥ **59** ॥ 493

నాంతోఽస్తి యస్య న చ యస్య సముద్భవోఽస్తి
వృద్ధిర్న యస్య పరిణామవివర్జితస్య ।
నాపక్షయం చ సముపైత్యవికారి వస్తు
యస్తం నతోఽస్మి పురుషోత్తమమీశమీడ్యం ॥ **60** ॥ 494

తస్యైవ యోఽను గుణభుగ్బహుధైక ఏవ
శుద్ధోఽప్యశుద్ధ ఇవ భాతి హి మూర్తిభేదైః ।
జ్ఞానాన్వితః సకలసత్త్వవిభూతికర్తా
తస్మై నమోఽస్తు పురుషాయ సదావ్యయాయ ॥ **61** ॥ 495

జ్ఞానప్రవృత్తినియమైక్యమయాయ పుంసో
భోగప్రదానపటవే త్రిగుణాత్మకాయ ।
అవ్యాకృతాయ భవభావనకారణాయ
వందే స్వరూపభవనాయ సదాజరాయ ॥ **62** ॥ 496

వ్యోమానిలాగ్నిజలభూరచనామయాయ
శబ్దాదిభోగ్యవిషయోపనయక్షమాయ ।
పుంసః సమస్తకరణైరుపకారకాయ
వ్యక్తాయ సూక్ష్మబృహదాత్మవతే నతోఽస్మి ॥ **63** ॥ 497

ఇతి వివిధమజస్య యస్య రూపం
ప్రకృతిపరాత్మమయం సనాతనస్య ।

ప్రదిశతు భగవానశేషపుంసాం
హరిరపజన్మజరాదికాం స సిద్ధిం ॥ **64** ॥ 498

॥ ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠేంఽశే అష్టమోఽధ్యాయః ॥